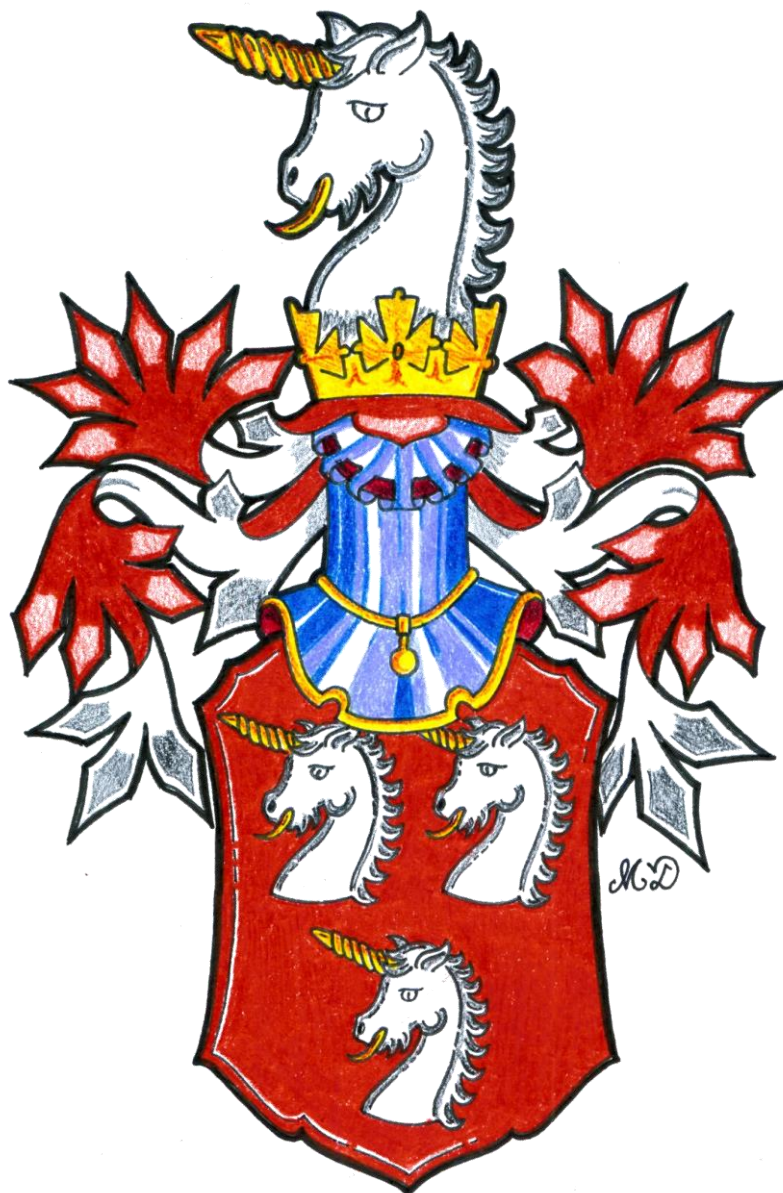

Jihočeský Herold

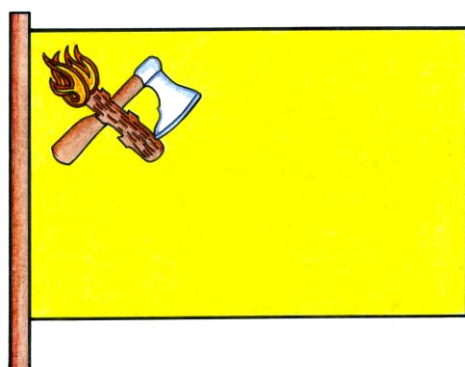

Časopis o historii a pomocných vědách historických

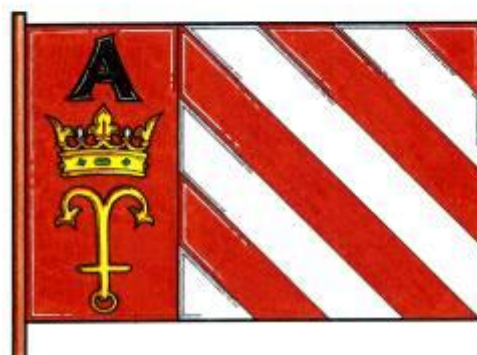

Parishové ze Senftenbergu

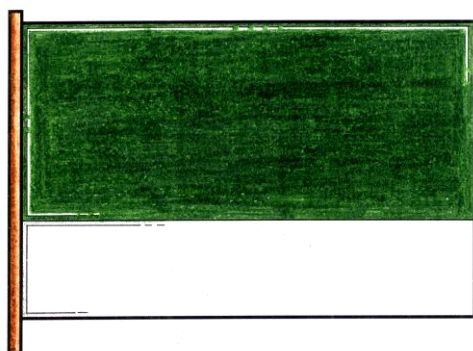
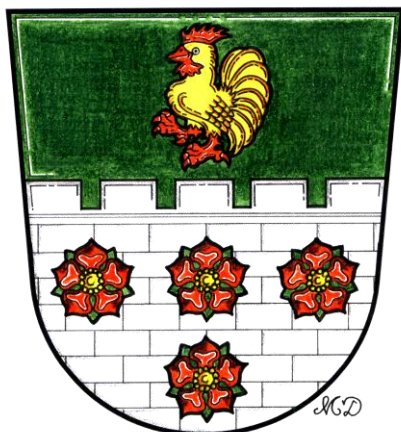
2/2012

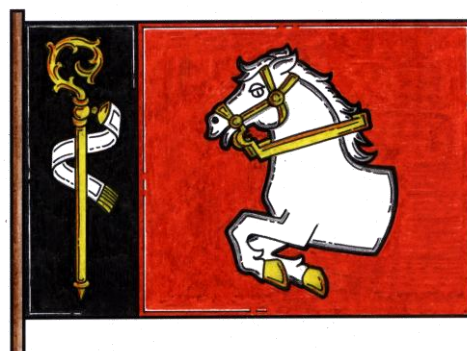
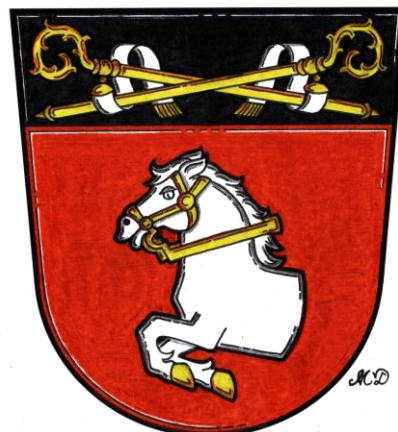
Záblatí u Prachatic

Adamov

Skály

Bečice

Autor příspěvku	Název článku	strana
Daněk Milan Ing.	Znaky obcí Jihočeského kraje	2
	Obsah	3
Daněk Milan Ing.	Úvodník	4
Daněk Milan Ing.	Znaky obcí Jihočeského kraje.	5
Milec Miroslav	Pernštejnové v jižních Čechách	7
Daněk Milan Ing.	Výstava "Pět uměleckých směrů"	10
Daněk Milan Ing.	Znaky vystavené na výstavě "Pět uměleckých směrů"	12
Červenka Vladimír Mgr.	Heraldická aliance na kostele v Omleničce	14
Daněk Milan Ing.	Hrady na vlastní oči viděné - červenec 2012	20
Milec Miroslav	Sfragistika	27
Daněk Milan Ing.	Hrady na vlastní oči viděné - září 2012	31
Josefík Roman	Tvrz Žumberk v roce 2012	37
Daněk Milan Ing.	Zprávy, informace, recenze	40
Daněk Milan Ing.	Galerie šlechtických rodů	42
Daněk Milan Ing.	Erby vystavené v rámci výstavy "Pět uměleckých směrů"	44

Jihočeský Herold č. 2/2012
Časopis o historii a pomocných vědách historických
vydáván 2x ročně
číslo 2/2012 vydáno v Českých Budějovicích dne 15.1.2013
vydavatel : Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
evidenční číslo MK ČR E 14574

u časopisu není prováděna jazyková korektura

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
Telefon: 737 438 029 po celý den
e-mail: jihocesky.herold@seznam.cz

Vážení čtenáři,
v úvodníku minulého čísla jsem psal o tom, že rok Pernštejnů byl v Jihočeském kraji tak trochu potlačen, i když Pernštejnové se určitě zapsali do historie našeho kraje. Co se týká Jihočeského kraje, zaznamenal jsem pouze jednu jedinou akci, která se k tomuto výročí vztahovala. Byla to akce Jihočeského muzea, která se konala na tvrzi v Žumberku, a jejíž název byl "Odpoledne s hradě Hluboké a druhý zápis bylo působení paní Polyxeny z Pernštejna na Českém Krumlově coby manželky Viléma z Rožmberka. Akce, které se konaly v druhé polovině roku v režii Jihočeského muzea na tvrzi v Žumberku alespoň trochu napravily nepříznivé hodnocení kraje. V loňském roce byla otevřena výstava "Rožmberkové a rybníkářství v jižních Čechách a ve Waldviertlu", která pokračovala i v roce 2012. A v rámci této výstavy Jihočeské muzeum konalo i nárazové, doplňkové akce. Dvou akcí Jihočeského muzea jsem se také zúčastnil - první z nich byla koncem července a druhá začátkem září. Akce v září byla zajímavá i z toho důvodu, že další účinkující byla Duňa Panenková, historička a kurátorka výstavy o Pernštejnech, která se konala pro mne docela "utajeně" v Praze. Povídání o Pernštejnech byla ale velice zajímavé a dokonce se návštěvníci akce mohli podívat i na film, který byl k této výstavě natočen. Ale o tom podávám zprávu v jednom z článků v tomto čísle. Také pro nás, jihočeské zástupce pomocných věd historických byl letošní rok docela plodný - připravili jsme totiž na druhou polovinu roku putovní výstavu, která postupně navštívila Nové Hrady, Horní Stropnici, Kaplici a koncem roku bude ještě ke shlédnutí v Trhových Svinech. A naše zastoupení se objevilo i v celostátní výstavě s názvem "Erby a rodokmeny 2012", kterou pořádala Akademie věd České Republiky ve spolupráci s Českou genealogickou a heraldickou společností v Praze a Heraldickou společností v Praze ve výstavní síni Akademie věd České republiky na Národní třídě v Praze. A mohu říct že zastoupení jihočeňů na této výstavě bylo určitě hodnoceno velice kladně - byl zde zastoupen heraldik, sfragistik a diplomatik a sklář, či spíše malíř skla. Tato akce byla navíc vyšperkována i tím, že na vernisáži této výstavy byl založen Řád rytířů heraldiky a administrátor tohoto řádu dekoroval heraldiky, kteří se zasloužili o propagaci pomocných věd historických Dracounovou hvězdou Řádu rytířů heraldiky. A jedním z dekorovaných byl i jeden z nás za zásluhy o propagaci pomocných věd historických v Jihočeském kraji.

ŘÁD RYTÍŘŮ HERALDIKY
Ordo militum heraldicae
(OMH)

je založen pro ocenění a k podpoře nezávislé práce publicistických badatelů a znalců heraldiky a genealogie zemi Koruny české.

pro tvůrce a heraldické kreslíře, nové a skutečné heraldy našeho věku a také pro sponzory a příznivce heraldiky.

Zřizovatelem a správcem Řádu rytířů heraldiky je
ADMINISTRÁTOR ŘÁDU RYTÍŘŮ HERALDIKY

Administrátor Řádu rytířů heraldiky
Anton František MALINOVSKÝ

a jeho suita za dlouholetou angažovanost na poli heraldiky v jižních Čechách, za založení a vedení časopisu Jihočeský Herold a za kresby ve třech publikacích, jako projev obdivu a úcty, ale i našeho vděku za tyto skutky

Ing. Milanu Daňkovi, narozenému v Českých Budějovicích 7. ledna 1959 a bytem tamtéž, **udělují**
Řád rytířů heraldiky, latinsky **Ordo militum heraldicae**, zkratka **OMH** a potvrzují, že nyní již rytíř **Ing. Milan DANĚK**

je nyní náš řádový bratr a může si proto za svým příjmením psát zkratku **OMH**.
Také zároveň povolujeme, aby rytíř **Ing. Milan Daněk OMH** mohl kolanou **Řádu rytířů heraldiky s řádovou dekorací** rozhojnit svůj osobní znak. Povolujeme také, aby mohl takto rozhojněný znak užívat jak pro věci vážné (štit, dopisy, nášivky, razítka etc), tak pro věci kratochvilné (sklenice, polštáře etc).

Dáno v Praze
8. dne měsíce října,
Léta Páně 2012

Administrátor
Řádu rytířů heraldiky
A.F. Malinovský OMH

Představování obcí v tomto čísle časopisu tentokrát začneme v okrese Prachatic. **Záblatí u Prachatic** leží v údolí Blanice vzdušnou čarou ve vzdálenosti asi 3 km jihozápadozápadně od Prachatic v nadmořské výšce 593 metrů. Vzhledem k tomu, že přímá silnice z Prachatic do Záblatí nevede, okruhem se tam dostanete po 15 km cesty. Obec se skládá z 8 sídelních celků, kterými kromě Záblatí jsou Albrechtovice, Hlásná Lhota, Horní Záblatí, Křišťanovice, Řepešín, Saladín a Zvěřenice. Název obce pochází s jeho polohou v krajině. Podle různých starých zápisů ze středověku je známo, že se řeka Blanice v období jarního tání rozlévala do širokého okolí. A právě v místech, které ležely za tímto zaplavovaným územím, za blatem, močálem, mokřinou, vznikla nová osada, která získala název podle místního označení "Za blaty", které se později změnilo na Záblatí. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1337 v souvislosti se zástavou, kterou dal král Jan Lucemburský zdejší rýžoviště Petrovi z Rožmberka. V roce 1400 patřilo Záblatí k blízkému hradu Hus. Ten byl v držení Zikmunda Hullera, oblíbence krále Václava IV., který mu povolil městečko opevnit. Záblatí bylo ještě roku 1400 povýšeno na městečko, později získalo městská práva, např. právo týdenních trhů a právo zřídit silnici do Pasova. V té době již ale Zikmund Huller nežil. Byla odhalena jeho falešná kvitance, proto byl zajat a v roce 1405 sťat. V okolí Záblatí se na řece Blanici ve středověku rýžovalo zlato, čehož dokladem jsou zachovalá rýžoviště v okolí obce. Roku 1603 bylo panství Hus spolu se Záblatím a Drslavicemi prodáno Volfovi Novohradskému z Kolovrat. V roce 1627 již bylo panství v majetku pánů z Eggenberka a ten panství roku 1630 připojil k panství Vimperk. A jeho součástí bylo až do roku 1850. Záblatí je jedním ze sídelních celků, které vlastní historický městský znak. Datum jeho udělení ale bohužel není známo. Nejstarší vyobrazení tohoto znaku pochází z pečeti, které jsou na listinách ze 16. století. Ještě v první polovině 20. století bylo Záblatí městečkem s rušným hospodářským životem. Po druhé světové válce byla část obyvatelstva vysídlena a obec vyrabována. Znak, jak jsem již uvedl je historický, vlajku jsem navrhoval byla udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 15 dne 19.1.2007. Jejich popis je následující: "Na zlatém štítě stříbrná sekera s hnědým topůrkem, ležící šikmo, hlavou vzhůru do leva, napříč přes ní leží hnědé břevno na horním konci hořící, v přirozených barvách", vlajka, která ze znaku vychází má popis: "Žlutý list, v horním rohu kosmo hnědá hořící přirozená ostřev se čtyřmi suky šikmo podložená bílou sekerou na hnědém topůrku".

Druhá dnes představovaná obec byla v minulosti také městem a to docela významným. Leží asi 5 km východně od Českých Budějovic, ale co je důležitější, leží v těsné blízkosti města Rudolfova, v nadmořské výšce 478 metrů téměř na vrcholu Lišovského prahu, svažujícím se do českobudějovické kotliny. Její jméno je **Adamov**. V současné době je již propojen s obcí Hůry a téměř srostlý s městem Rudolfovem. Město bylo založeno jako Ungnadovské Hory v letech 1547-1550 jako součást panství Hluboká nad Vltavou v blízkosti dolů na stříbro a olovnatou rudu. V průběhu existence se jméno postupně měnilo, takže v písemných dokumentech se objevuje kromě již uvedeného názvu Ungnadovské Hory podle jeho zakladatele a zástavního majitele Ungnada ze Suneku také název Malé Hory, ale třeba i německý tvar Klein Bergstadt. Hlubocké panství přešlo do majetku pánů z Hradce, z nichž hlavně pan Adam II. z Hradce podporoval hornictví a zdejšímu městečku vymohl u císaře Rudolfa II. udělení dodnes používaného městského znaku. Toto privilegium bylo datováno dne 6. února 1595, v němž se poprvé objevuje název sídla v nynější podobě (*Perkstadt Adamstadt*), ze kterého se vyvinul současný název Adamov. Ve dvacátém století byl Adamov majetkem rodu Schwarzenberků, a to až do zániku feudálního zřízení. Poté se Adamov stal součástí obce Hůry. V okolí obce prakticky neexistuje žádná zemědělská půda. Vychází to z toho, že obyvateli obce byli v minulosti horníci a následně živnostníci a zaměstnanci českobudějovických továren, a ti nikdy žádnou půdu nevlastnili. V obci jsou tři velice

zajímavé architektonické památky. Jednou z nich je původní klasicistní radnice, druhou je sousoší Nejsvětější trojice a třetí socha sv. Jana. Spolu s Hůrami a Rudolfovem je i Adamov součástí naučné stezky Rudolfovo město. Znak i v tomto případě je historický a jeho popis je následující: "Polcený štít. V pravém červeném poli černé písmeno A nad obrácenou kotvou převýšenou korunou, obojí zlaté. Levé pole dělené, nahoře ve stříbrném poli nad zeleným trojvrším kosmý mlátek šikmo přeložený želízkem, obojí přirozené barvy, dolní pole sedmkrát červeno-stříbrně kosmo dělené". Vlajka byla udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 42 dne 4.10.2012. Její popis je následující: "List svisle rozdělen v poměru 1:2, žerďová část červená s černým písmenem A nad obrácenou kotvou převýšenou korunou, obojí žluté. Ve vlající části střídavě osm bílých a červených kosmých pruhů".

Třetí dnes představovanou obcí je obec **Skály** na písecku. Obec Skály se nachází na Skalském potoce asi 6 km severozápadně od Protivína v nadmořské výšce 387 metrů. Okolí obce je hojně zemědělsky využíváno. První písemná zmínka o obci je z roku 1365 v listině, kterou prodávají Rožmberkové ves Skály Oldřichu Štěněti z Dobevi. V roce 1397 se dokonce majitel jmenoval Jan ze Skály. V pozdějším období, za vlastnictví Malovců zde vznikla tvrz, která se v písemných pramenech objevuje poprvé v roce 1543. Malovcové obec připojili k libějovickému panství. Koncem 16.století patřily Skály městu Písku a ještě později byly v majetku rodu Buquoyů. Roku 1800 obec získal rod Schwarzenberků, v jejichž majetku zůstal až do pozemkové reformy v roce 1923. Co se týká dalších historických dat, v obci byl v roce 1905 založen místní Sbor dobrovolných hasičů, v letech 1905 až 1946 zde fungovala cihelna, v roce 1929 proběhla v obci elektrifikace a o dva roky později již měla obec veřejné osvětlení, od roku 1939 na trati do Plzně byla vybudována zastávka, v roce 1987 byla vybudována kanalizace. Od roku 2008 se vždy v září v obci koná akce pro veřejnost pod názvem *Draci ve Skalách*. Akci plnou draků, pohádek a zpívání pořádá společně s obcí, dětský domov v Písku, Občanské sdružení Letní dům a občanské sdružení ŠVAGR o.s. Obcí a jejím okolím vede naučná stezka Na břehu Blanice. Znak a vlajka byla udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 33 dne 18.5.2012. Jejich popis je následující: "V zeleném štítě nad stříbrnou kvádrovanou hradbou se čtyřmi (3, 1) červenými růžemi se zlatými semeníky vykračující zlatý kohout s červenou zbrojí", vlajka, která ze znaku vychází má popis: "List tvoří dva vodorovné pruhy, zelený a bílý, v poměru 2 : 1".

Poslední dnes představovanou obcí je obec **Bečice**. Bečice se nacházejí asi 6 km východně od Týna nad Vltavou v nadmořské výšce 445 metrů. V blízkosti obce se nachází dva rybníky, kterými protéká Židova strouha. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1396. od počátku patřila ves do majetku pražského biskupství prostřednictvím panství v Týně nad Vltavou. Teprve koncem 15.století se staly majetkem pánů z Kraselova a následně Čabelickým ze Soutic. Ačkoliv bylo vltavotýnské panství v třicetileté válce velmi poničeno, Bečice měli štěstí, protože z pěti statků byly celkem čtyři zachovány. Ve druhé polovině 17.století se staly Bečice součástí panství ve Bzí. V průběhu 18. a na počátku 19.století, když probíhaly války o rakouské dědictví a napoleonské války Bečice trpěly díky své poloze v okolí hlavních cest, kudy se přesouvala vojska. Hlavně ubytování a vyživování koní a jejich ustájení obec velmi zatěžovala. V roce 1932 byl v obci založen sbor dobrovolných hasičů, který funguje dodnes. V průběhu 2.světové války byly Bečice nakrátko připojeny jako osada k obci Žimutice, po jejím konci až do roku 1964 byly samostatnou obcí, poté znovu došlo k jejich připojení k Žimuticím, odkud se odtrhly záhy po revoluci v roce 1990. Znak a vlajka byla udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 33 dne 18.5.2012. Jejich popis je následující: "V červeném štítě pod černou hlavou se zkříženými, závití dolů otočenými, zlatými berlami se stříbrnými sudarii polovina stříbrného koně se zlatými kopyty a uzděním", vlajka, která ze znaku vychází má popis: "List tvoří černý žerďový pruh široký čtvrtinu délky listu se žlutou berlou závití k vlajícímu okraji a bílým sudariem, a červené pole s bílou polovinou koně se žlutými kopyty a uzděním".

Stejně jako před rokem, kdy byl vyhlášen rok Rožmberků, byl letos vyhlášen rok Pernštejnů českého rodu původem z Moravy. I když většinou svoje majetky měli na Moravě a Východních Čechách, vyskytovali se i určitou dobu u nás na Hluboké.

V 15.století kdy na hradě Hluboká vystřídal mnoho majitelů započal král Zikmund který r. 1420 zastavil panství Mikuláši z Lobkovic a následovali v rychlém sledu Hájek z Hodětína,

Kaplíř ze Sulevic, Oldřich z Rožmberka nejvýznamnější vladař a nejvýznamnější člen rodu, Johanka z Rožmitálu manželka krále Jiřího z Poděbrad a následně jejího syna Lva. Roku 1471 se zmocnil Hluboké i válečník a bouřlivák Jindřich Roubík z Hlavitce následuje Jan Jenec z Janovic až roku 1490 získal hrad a panství Vilém z Pernštejna, * 1438, + 1521.

V té době panství se skládalo ze dvou městeček Lišova a Purkarce a 86 vesnic a zanedbaného a z pustlého hradu.

V následujícím roce nechal hrad opravit ale hlavně přebudoval nové a mohutné opevnění. Panství i když rozlohou značné bylo na okraji jeho zájmu a držav a ještě za svého života přenechal svému synovi Vojtěchovi ten zde vládl až do své smrti. (*1490, + 1534) Nástupce a jeho dědic byl jeho starší bratr Jan z Pernštejna (* 1487, + 1548) ani Jan nedržel panství dlouho a věnoval Hlubokou své sestře r. 1536 Bohunce jako svatební věno, při sňatku se štýrským šlechticem Ondřejem Ugnádem ze Suneku. Velice špatného hospodáře a neuvážené zakládání nových dvorů a rybníků zavedlo panství do dluhů a nepomohl ani dar Protivína a celého panství roku 1540 od svého švagra Jana z Pernštejna. Ondřej Ugnád byl špatný hospodář, raději se v ústraní věnoval svým zálibám, k tomu si nechal postavit u Vlkova maličký „zámeček“, kde trávil veškerý čas. rozhodování zůstalo na jeho manželce Bohunce z Pernštejna.

Ondřej Ugnád roku 1551 postoupil panství své třetí manželce Anně Hofmannové z Gru“nbu“helu, ta po krátkém úspěšném vládnutí předala panství synům Davidovi a Adamovi a znovu zadlužené panství kupuje roku 1561 Jáchym z Hradce.

Vilém z Pernštejna – narozen roku 1438, zemřel 8.4.1521, syn Jana z Pernštejna a hospodářem, díky svým schopnostem nebývale rozšířil své panství nejen na Moravě, kde získal mimo jiné Helfštýn, po kterém se také psal, Lipník, Přerov, Hranice, Kojetín, Tovačov, ale i do Čech, kam do Pardubic přenesl své sídlo. Nejdříve byl po boku svého otce stoupencem krále Jiřího, po jeho smrti podporoval stranu krále Matyáše Korvína a nakonec přes výhrady ke způsobům vlády Vladislava Jagellonského, podporoval jeho snahy o získání uherského trůnu. Zastával nejvýznamnější funkce v zemi, v letech 1475-1484 působil jako komorník brněnského soudu, od roku 1483 do roku 1490 zastával funkci nejvyššího maršálka a do roku 1514 úřad nejvyššího hofmistra království českého, což jej opravňovalo být

předsedou královské rady a komorního soudu. Známý jsou čtyři modifikace pečeti, poprvé se objevují prstenové pečeti ve tvaru osmihranu. Prozatím první známá pečeť zobrazuje štít se zubří hlavou, latinský opis je umístěn na zvlněné nápisové pásce. Průměr pečeti 27 mm .

Jan z Pernštejna – narozen 14.11. 1487, zemřel 8.9. 1548, syn výše zmíněného Viléma, byl třikrát ženat, první manželkou byla Anna z Postupic, druhou Hedvika ze Šelmberka a třetí Magdalena z Ormosdu, stoupenec Luterův. Podle rozhodnutí svého otce při rozdělení majetku v roce 1507 obdržel moravské državy (Pernštejn, Plumlov, Prostějov, Tovačov, Přerov, Helfštýn, Lipník, Hranice na Moravě, Louka). Přes počáteční úspěchy rozhojňoval statky na Moravě i v Čechách, dokonce získal do zástavy i hrabství Kladské, přesto se však začínají dostavovat první známky majetkových nesnází, za jeho života již došlo ke ztrátě Helfštýna, Hranic aj. statků. Jan náležel k nejvýznamnějším šlechticům v zemi, zastával důležité funkce, vystupuje dvakrát jako nejvyšší komorník moravský, a to v letech 1506-1516 a opět mezi lety 1520-1523, třikrát působil ve funkci zemského hejtmána markrabství moravského (1515-1519, 1526-1528 a 1530-1532). Mezi lety 1524-1545 vystupoval v roli poručníka Václava Adama, knížete těšínského, pozdějšího manžela jeho dcery Marie. Používal pečeti rozmanitých tvarů, okrouhlé, oválné, či osmihrany s vyobrazením jak úplného znaku, tak pouhého štítu se zubří hlavou. Na pečeti z roku 1507 je již v klenotu místo dříve obvyklých v letech 1480-1515).

Vojtěch z Pernštejna – narozen 4.4. 1490, zemřel 17.3. 1534, syn Viléma a bratr předešlého Jana. Byl dvakrát ženat, nejdříve s Markétou z Postupic a podruhé s Johankou z Vartmberka, stoupenec Luterova učení. Otec mu při rozdělení majetku v roce 1507 přiřkl statky v Čechách (Pardubice, Kunětickou Horu, Litice, Potštejn, Rychnov, Brandýs nad Orlicí, Lanškroun a Lanšperk). Patřil k nej přednější šlechticům v zemi. Několikrát zastával funkci nejvyššího hofmistra (1514, 1529-1534) a nejvyššího zemského hejtmána. V roce 1526 se spekulovalo o možnosti jeho kandidatury na uvolněný český trůn. Na svých pečetech okrouhlého, oválného a osmihranného tvaru nechal vyobrazit jak prostý štít se zubří hlavou, tak kompozici s úplným znakem. Na pečeti z roku 1507 použil podobný motiv jako jeho starší bratr Jan. Průměr pečeti 27 mm (používána v letech 1504-1507)

Vilém z Pernštejna, r. 1480

Vilém z Pernštejna, r. 1509

Vilém z Pernštejna, r. 1520

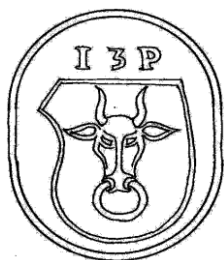
Jan z Pernštejna, r. 1507

Jan z Pernštejna, r. 1511

Jan z Pernštejna, r. 1512

Jan z Pernštejna, r. 1533

Jan z Pernštejna, r. 1539

Jan z Pernštejna, r. 1541

Jan z Pernštejna, r. 1547

Jan z Pernštejna, r. 1548

Vojtěch z Pernštejna, r. 1507

Vojtěch z Pernštejna, r. 1518

Vojtěch z Pernštejna, r. 1531

Vojtěch z Pernštejna, r. 1534

Bohunka z Pernštejna, r. 1546

Bohunka z Pernštejna, r. 1547

Bohunka z Pernštejna r. 1547

O tom, že v letošním roce uspořádáme výstavu, která se tak trochu bude vymykat zajetým scénářem výstav tohoto typu se rozhodlo vlastně již v loňském roce. Loni jsme totiž měli možnost přidružit se svou troškou k výstavě Střední umělecké školy keramické z Bechyně, která se pořádala na hradě v Nových Hradech. No a v letošním roce jsme uvažovali o tom, jestli bychom tento druh výstavy, kde jsou spojena odvětví kultury vzájemně na první pohled rozdílná a pro někoho možná neslučitelná, zopakovat. Iniciátorem výstavy a otcem myšlenky na její uspořádání byl Milan Frajt, autor erbovních pohárů - maleb na historické repliky pohárů. Dalším problémem pro nás bylo to, jak výstavu nazvat, protože název výstavy tak trochu předurčuje její výsledný úspěch či neúspěch. Nakonec jsme se přiklonili k tomu, nazvat výstavu "Pět uměleckých směrů". A proč právě tento název - je jednoduchý a vlastně i celkem vystihuje to, co mohou návštěvníci na výstavě vidět. Pět osob zde vystavuje exponáty, každý z trochu jiného soudku.

Prvním vystavovatelem je **MUDr. Pavel Vandas**, malíř. V námětech jeho obrazů převládá krajina, zátiší, ale i figurální motivy a městská zákoutí. Krajinářské motivy hledá zvláště na Doudlebsku a Šumavě. Rád maluje moře, lodě, přístavy a vysokohorské scenérie. Vystavuje od roku 1980, např. v Lišově, Třeboni, Hluboké nad Vltavou, Nových Hradech, Zlivi, Českých Budějovicích a Praze. Na výstavě mohou návštěvníci vidět jak jeho krajinářskou tvorbu z tuzemska, tak i obrazy od moře, nebo z jeho cesty do Skotska. Jeho obrazy jsou osobitým portrétem krajiny tak, jak ji vidí sám autor. Obrazy jsou na této výstavě prodejně.

Druhým vystavujícím byl sfragistik **Miroslav Milec**. Jeden z nejpłodnějších autorů v oblasti sfragistiky, tedy nauky o pečetích. Autor v průběhu posledních deseti let namaloval několik tisíc kreseb pečeti šlechtických, městských, církevních ale i cechovních a občanských. Vše podle pečeti, uložených v jednotlivých archivech České republiky. Jeho práce jsou představeny již v pěti odborných publikacích. Je autorem kopií pečeti a listin, které byly úspěšně představeny na nedávné výstavě "Erby a rodokmeny 2012 z Čech, Moravy a Slezska" konané v Praze. nyní máte možnost shlédnout stejné exponáty i vy.

Třetím vystavujícím byl heraldik **Ing. Milan Daněk**. Od roku 2011 je členem a heroldem Řádu Křížovníků s červeným srdcem - Ciriaků. Zabývá se rodovými erby, osobními znaky a komunální heraldikou a vexilologií (znaky a vlajky obcí a měst). Je autorem návrhů, podle kterých bylo předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR uděleno více jak 35 znaků a vlajek městům a obcím Jihočeského, Středočeského a Pardubického kraje. Kromě toho je autorem více jak 12 osobních znaků fyzických osob. Je vydavatelem a šéfredaktorem časopisu Jihočeský Herald, který se zabývá popularizací historie a pomocných věd historických a v ČR již vychází pravidelně od roku 2001. Podílel se na vydání několika publikací, zaměřených na heraldiku. je pravidelným dopisovatelem časopisu Veřejná správa. Pořádá přednášky a výstavy se zaměřením na pomocné vědy historické. Vystavoval v Českých Budějovicích, Týně nad Vltavou, Nových Hradech, Horní Stropnici, Kaplici, Ostravě, a v roce 2012 byly ukázky jeho prací součástí výstavy "Erby a rodokmeny 2012 z Čech, Moravy a Slezska" konané v Praze, kde byl jeho přínos na poli jihočeské heraldiky oceněn tím, že se stal členem a držitelem Řádu rytířů heraldiky. Na výstavě mohou návštěvníci vidět ukázky jeho erbů šlechtických rodů, osobních znaků a městských znaků a vlajek.

Sběratel **Petr Holický**, další vystavující se zaměřuje ve své sběratelské činnosti na kartografii, rytiny, staré české tisky a rukopisy. Na výstavě představuje kopie starých českých map, kde je možné vidět Trhosvinensko a Novohradsko z pohledu historické kartografie.

A posledním vystavujícím je iniciátor této výstavy, **Milan Frajt**. Znaky a erby vytvářené na replice historického skla. Malba vychází z Jihočeské tradice 16. až 18.století, kdy sklo s takovou malbou bylo jedním z nejvyšších darů mezi šlechtici. Autor se zabývá sklem a historií skla dlouhodobě, pořádá přednášky a publikuje. Vystavoval na několika výstavách

doma i v zahraničí, naposled byly jeho práce součástí výstavy "Erby a rodokmeny 2012 z Čech, Moravy a Slezska" konané v Praze. Jeho práce jsou například na Pražském hradě, ve Francii, Itálii, Německu, Belgii, ale i jinde. Na výstavě, ve spolupráci s malířkou Janou Kolouškovou, představuje malby městských znaků i šlechtických erbů.

Výstava byla koncipována jako výstava putovní po určité oblasti - v letošním roce bylo tou oblastí Novohradsko, Kaplicko a Trhoshvinensko. Výstava podle ohlasů jednotlivých spolupořadatelů - tedy kastelána st.hradu Nové Hradý, místostarosty obce Horní Stropnice a zástupců radnice v Kaplici byla přijata veskrze příznivě. Návštěvníci si ji na všech místech, kde byla zpřístupněna se zájmem prohlédli a dokonce vznikla potřeba posílat kontakty na jednotlivé vystavující. V případě pana Vandase byla výstava dokonce jako prodejní a podle toho, co jsme slyšeli se skutečně i několik obrazů díky této výstavě podařilo prodat. Uvažujeme proto, že výstavu nabídneme také do dalších regionů. Vždy se ji budeme snažit přizpůsobit místu, kde bude uspořádána. V případě heraldiky a starých map to celkem není problém, horší je to v případě ostatních vystavujících, protože exponáty by se musely částečně obměnit, ale to je již jiná věc.

Fotografie z vernisáže výstavy v Kaplici

V rámci připravované výstavy "Pět uměleckých směrů" jsem uvažoval, jak bude z pohledu heraldického koncipována. První, co mne napadlo byla orientace erbů šlechtických rodů na oblast, ve které se budou výstavy konat, ale vzhledem k tomu, že v Nových Hradech již v loňském roce tato výstava byla, toto hledisko jsem zavrhl. Nastala tedy otázka, které ze šlechtických znaků na výstavě představit. A potom mne napadla taková zajímavost. Proč nepředstavit ty znaky z oblasti Jihočeského kraje, které jsou něčím zvláštní. A tak následně vznikl soubor znaků, které byly součástí výstav ve čtyřech městech a obcích Jihočeského kraje - Nových Hradech, Horní Stropnici, Kaplici a Trhových Svinech. Ale nezůstalo jenom u Jihočeského kraje. Stejný soubor šlechtických znaků, jen trochu rozšířený, byl vystaven i v rámci celostátní výstavy uspořádané ve výstavní síni Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze. A čím jsou tyto znaky tak zvláštní?

Prvním z vystavených znaků a největší z nich je znak rodu Buquoyů. Tento znak je zvláštní dvěma věcmi - jednak předlohou pro tento znak byl kamenný znak z hrobky rodu, který byl postaven na hřbitově v Nových Hradech, je to znak, který obsahuje i štítonoše a devizu a také, je to jeden z mála znaků v Čechách, který obsahuje kožešinu - popelčinu, která se znázorňuje v erbu rodu Buquoyů modrými pruhy s charakteristickými bílými špičatými útvary. Zajímavý je tento rod několika skutečnostmi - jednak zřízením Žofinského pralesa, krajinářského parku "Terezino údolí" v jedinečném umělém vodopádem a také výrobou černého a červeného hyalitu.

Další znak patří Janu Zrínskému ze Serinu. Tato osoba je zajímavá hlavně tím, že byl vlastně posledním potomkem Rožmberků, byl synem Evy z Rožmberka a Mikuláše Zrínského ze Serinu. Měl být dědicem rodového hradu v Rožmberku nad Vltavou, ale bohužel přežil svého strýce, Petra Voka z Rožmberka, o necelého půl roku.

Třetím znakem je znak rodu Kořenských z Terešova. Tento rod je jedním z rodů, které v Jihočeském kraji používaly figuru kohouta - připomeňme například rody Žestovců ze Světlí, nebo pánů ze Svěboh, kteří ve stejném regionu používaly stejnou erbovní figuru. Kořenští z Terešova vlastnili například tvrze Ostrolovský Újezd, Svěbohy, Cukněstěj, nebo zámky v Komařicích a Neznašově.

Čtvrtým znakem je znak Vojslavských z Vojslavic. Ten je zajímavý hlavně tím, že byl až do nedávné doby neznámých barev - byl totiž jediným erbem s figurou cimbuří, u kterého byly známy figury, ale ne barvy. To se změnilo s rekonstrukcí křížové chodby Dominikánského kláštera v Českých Budějovicích. Touto rekonstrukcí byly odhaleny fresky, které obsahovaly několik zajímavostí. Mezi nimi byla odhalena i freska, která obsahovala znaky s cimbuřím, ale v barvách, které dosud nebyly známy. Studium pramenů a historických dat bylo určeno, že barvy znaku náleží rodu Vojslavských z Vojslavic.

Pátý znak je znakem Loreckých ze Lkouše. Tento rod je zajímavý tím, jak vlastně skončil. Poslední mužští potomci rodu byli zavražděni svými poddanými. Událost se stala na tvrzi v Šamonících a podle tohoto místa se celá událost nazývá "Šamonická tragédie". Pán ze Lkouše byl podle zápisů z historických pramenů mimořádně surový a svou povahu si vybíjel na poddaných. Až do té chvíle, kdy jak se říká pohár trpělivosti byl naplněn po okraj a poddaní se za své utrpení pomstili nejenom na svém pánovi, ale i na jeho nedospělých synech. Všichni byli pochyťáni, usvědčeni a veřejně popraveni. Náhrobní kámen Loreckých ze Lkouše můžete najít v kostele v Čížově, nedaleko Písku.

Šestý znak je znakem Valovských z Úsuší. Tento rod vlastnil tvrz Hamr nedaleko Veselí nad Lužnicí. A k této tvrzi také patřil nedaleký kostel. A právě ten je velice zajímavý. Při jeho rekonstrukci totiž byly na vítězném oblouku objeveny malby se znaky příslušníků rodu Valovských a jejich příbuzných. Kromě toho se v kostele nachází také dva náhrobní kameny

se znaky rodu Valovských z Úsuší. V současné době připravuji článek, který se právě znaky v tomto kostele bude zabývat.

Sedmý znak je znak Drslavských z Drslavic. Ten je pro mne zajímavý hned ze dvou důvodů. Jednak proto, že tvrz v Drslavicích "vstala z mrtvých" a také proto, že se o to postaral jeden z mých přátel, bývalý vojenský stíhací pilot z Českých Budějovic Zdeněk Švejda. Tvrz jsem poprvé navštívil asi před pěti lety a od té doby se na ni jezdím podívat alespoň jedenkrát ročně. Při procházení nádvoří tvrze se cítím, jako bych se ocitl přímo v 15.století. Tak autenticky nádvoří tvrze vypadá. Drslavice se pro mne staly ukázkou objektu, který byl zachráněn v poslední chvíli. A od mé první návštěvy se pro mne stal také srdeční záležitostí.

Osmý znak je znak Karla Ditterse z Dittersdorfu, hudebního skladatele, který byl ve své době známější než kterýkoliv pozdější hudební skladatel. Byl německé národnosti, narodil se ve Vídni v roce 1739 a jeho mecenášem byl nejprve princ Josef Friedrich von Hilderburghausen a později vratislavský biskup Filip Gotthard Schaffgotsch, který mu zařídil řadu poct a nakonec i šlechtický titul. Sídlil na zámku Jánský Vrch, letním sídle vratislavských biskupů. Po smrti svého mecenáše přijal pozvání hraběte Ignáce Stillfrieda z Ratěnic, manžela své dcery a svůj život dožil blízko své dcery, v Novém Dvoře u zámku Červená Lhota. Zbytek svého života strávil psaním svých pamětí. Je pochován v Deštné. Na jeho počest se každoročně v září v Javorníku koná Mezinárodní hudební festival Karla Ditterse z Dittersdorfu. Jeho znak je také zajímavý - stejně jako páni ze Švamberka i Karl Ditters měl ve znaku stříbrnou labuť, jen pole štítu bylo jiné - u Švamberků červené, Ditters měl pole modro-zlatě šachované.

Panel, který byl instalován na výstavě v Praze měl ještě o tři znaky více - znak Jana Jiřího ze Švamberka, dědice Rožmberského majetku, který používal spojených znaků Švamberků a Rožmberků, dále znak rodu pánů ze Šelmberka - černou sviní hlavu na zlatém štítě a jako poslední znak Vencelíků z Vrchovišť - původem sice z Kutné Hory, ale význačný jihočeský rod působící v Žirovnici.

Ves Omlenička, dříve Malá Omlenice (něm. Klein – Umlowitz), leží západně od Kaplice v okrese Český Krumlov. Je místní částí obce Omlenice a nachází se zde zajímavý soubor architektonických památek. Předně jde o rozsáhlý areál zámku, jehož stav je však velmi žalostný a vyhlídky na nějakou zásadní změnu bohužel mizivé. O poznání lépe je na tom kostel sv. Jana Nepomuckého. Protože slouží jako farní a je tudíž stále v provozu, zejména však pro statické ohrožení havarijním stavem zámku, s nímž má kostel společnou západní stěnu, započalo se roku 2003 s jeho rekonstrukcí. První fázi představovalo statické zajištění objektu, které se díky dotacím Ministerstva kultury ČR podařilo úspěšně završit roku 2010. Následně bylo přikročeno k opravě fasády, jejíž realizace byla naplánována do konce roku 2011. Celkové náklady na rekonstrukci kostela dosáhly v době vzniku tohoto příspěvku výše 6 300 000,- Kč, z čehož 5 400 000,- Kč pokryly dotace Ministerstva kultury, 560 000,- Kč přispěla obec Omlenice, 80 000,- Kč Jihočeský kraj a 260 000,- Kč farnost.

Součástí opravy fasády bylo i obnovení původní, v nepatrných pozůstatcích dochované polychromie erbů nad hlavním portálem, které bylo provedeno na přelomu října a listopadu 2011. Bližší identifikaci těchto erbů je věnován následující příspěvek. Jde o heraldickou alianci tvořenou trojicí oválných štítů, uspořádaných do trojúhelníku, orámovaných bohatě dekorativní kartuší s volutami, mušlí, akantem a girlandami, a společnou listovou korunou na vrcholu. Nejvýše položený štít je čtvercový s modrým srdečním štítkem, jehož dolní třetina je zlatá se svislým šrafováním, horní dvě třetiny pak vyplňuje stříbrné znamení připomínající oboustranný hák vyrůstající z dělicí linie. 1. pole hlavního štítu je červeno – zlatě kosmo dělené se stříbrným dovnitř obráceným jednorožcem. 2. a 3. pole je v dolní třetině červeno – černě děleno (ve 3. poli mírně kosmo). V horní polovině sedí na dělicí linii stříbrná labuť obrácená do středu štítu, v dolní polovině je patrné svislé šrafování. Ve 4. poli je opět umístěn stříbrný dovnitř obrácený jednorožec, pole je však děleno šikmo ve stejných tinkturách jako 1. pole.

Levý (heraldicky pravý) dolní štít je rovněž čtvercový se zlatým srdečním štítkem, v němž je černý orel pod zlatou císařskou korunou. V 1. zlatě – černě šikmo děleném poli je dvouocasý lev opačných tinktur, držící v předních tlapách stříbrné větveno. 2. a 3. pole je červené se stříbrným vlnitým břevnem s vyznačenými vlnami uvnitř. 4. pole je opět zlatě – černě šikmo dělené s kamzíkem opačných barev, držícím v předních nohách větveno stejně jako lev v 1. poli.

Vpravo (heraldicky vlevo) umístěný štít je červený a obsahuje stříbrný řecký kříž, jehož břevna jsou zakončena vždy dvěma odvrácenými ptačími hlavami, nesoucí stříbrný srdeční štítek se třemi červenými koulemi v postavení 2 : 1.

V literatuře se vesměs objevuje tvrzení, že erby na fasádě kostela v Omleničce reprezentují rody Nütze von Wartenburg a Thürheimů, které se v průběhu 18. století vystřídaly ve vlastnictví Omleničky, a jejichž příslušníci dali postavit zdejší kostel a dále se podíleli na jeho stavebním vývoji. Abychom mohli toto tvrzení verifikovat nebo náležitě korigovat, musíme učinit exkurz do historie majetkoprávních vztahů ke statku Omleničce ve sledovaném období, stavebního vývoje kostela a také se blíže seznámit s uvedenými rody, jejich genealogickými vztahy, heraldikou a jednotlivými příslušníky, kteří měli s Omleničkou co do činění.

Statek Omlenička v 18. století

Podle informací dostupných v literatuře získala Omleničku pro rod Nütze von Wartenburg roku 1707 Eva Franziska Spindlerová, manželka Johanna Antona Franze Josefa, hr. Nütze von Wartenburg, a to koupí od Susanny Eleonory Handlové von Weidlingen. Zdejší renesanční zámek manželé Nützeovi rozšířili přístavbou krátkého barokního patrového křídla. Hrabě Nütz rovněž věnoval značnou pozornost zajištění pohodlí a všeho potřebného pro

hosty, kteří přicházeli do Omleničky za léčivým pramenem, zvaným Ladislavův. Podpořil tak zdejší lázeňskou tradici.

Po smrti Johanna Antona Franze Josefa Nütze prodala vdova Marie Antonie, sv. p. von Großschedl Omleničku Josefu Gundackerovi, hr. von Thüenheim. Ten zřejmě převedl statek na svou manželku Marii Dominiku, sv. p. Hagerovou, která roku 1778 prodala zámek a dvůr v Omleničce s vesnicemi Velkou a Malou Omlenicí a Vinicí vyšebrodskému opatu Hermannu Kurzovi. Ke statkům kláštera ve Vyšším Brodě pak náležela Omlenička až do zrušení patrimoniální správy.

Podle Johanna Trajera dal kostel s původním zasvěcením Panně Marii Bolestné postavit Johann Anton Franz Josef, hr. Nütz se svou první manželkou Evou Franziskou Spindlerovou roku 1722. 18. října téhož roku byla novostavba benedikována a tím uvedena do provozu. Duchovní správu při kostele zajišťoval zprvu zvláštní administrátor, než hrabě zvláštním instrumentem z 25. března 1739 ve snaze vyplnit poslední vůli své mezitím zesnulé první manželky zřídil v Omleničce farní beneficium.

K dalším pracím na kostele bylo přikročeno za Marie Dominiky Thüenheimové, rozené Hagerové, která dala kostel roku 1772 opravit a nad jeho západním průčelím zbudovat věž. Ve stejné době byla též v Omleničce postavena fara.

Za tvůrce projektu kostela je pokládán rakouský architekt Johann Michael Prunner (1669–1739). Kromě stavitelovy osobní přítomnosti v Omleničce, kterou lze doložit v říjnu 1722, hovoří pro jeho účast také řešení hlavního portálu, identické s Prunnerovým pojetím portálu karmelitského kostela v Linci. Je rovněž pravděpodobné, že pro hraběte Nütze projektoval v Omleničce i přestavbu zámku.

Chronologii výstavby kostela ovšem bude nutno mírně poopravit. Není příliš pravděpodobné, že by byla uskutečněna během jediného roku, jak se předpokládá v literatuře. Datum benedikce samozřejmě nemusí být totožné s datem dostavby. Dodělávky mohly probíhat i po uvedeném datu, aniž by tím byl nějak výrazně omezován bohoslužebný provoz. Spíše ale bude nutné posunout počátek výstavby, a to nejméně do roku 1720, kdy zemřela první manželka hraběte Nütze Eva Franziska Spindlerová, která, jak vyplývá z údajů v literatuře, stavbu kostela spoluiniciovala. K témuž roku je také datován nejstarší zvon, který pro novostavbu kostela v Omleničce ulil linecký zvonař Silvius Creuz.

Stavebník kostela, plným jménem Johann Anton Franz Josef, říšský hrabě **Nütz von Goisernburg zu Wartenburg**, pán na Oberberghamu, Schwarzgrabu, Pichlwangu a Omleničce, pocházel z hornorakouského rodu, jehož předkové jsou doloženi údajně již ve 14. století. Šlechtictví a erb byl však potvrzen až Hieronymu Nützovi na Prandtu říšským králem Maxmiliánem I. 1. září 1493. Týž panovník propůjčil Hieronymovi léno Goisern (dnes Bad Goisern am Halstätter See, jihovýchodně od Salzburgu u Bad Ischlu, spolková země Oberösterreich). Roku 1600 si zde Johann Nütz postavil mlýn s obydlím, načež byl jeho synovi Tobiasovi roku 1628 propůjčen predikát „von Gosiernburg“. V letech 1644 a 1645 byl Tobias, berník v zemi nad Enží (Land ob der Ens), povýšen do rytířského a roku 1655 do panského stavu. Roku 1639 získal hrad a panství Wartenburg (dnes Alt – Wartenburg v Oberthalheimu, část obce Timelkam, severovýchodně od Salzburgu, spolková země Oberösterreich), zbavil ho lenního závazku a upravil si pro něj predikát, takže se nyní psal „Nütz von Goisernburg zu Wartenburg“.

Právě Tobiasovým synem z jeho druhého manželství se Susannou Katharinou von Spindler († 1677) byl Johann Anton Franz Josef. Působil jako zemský komisař v Horním Rakousku a 5. listopadu 1695 byl povýšen do říšského hraběcího stavu. Po otci držel rakouské statky a roku 1720 převzal po smrti svého staršího bratra Johanna Ignaze hlavní rodové sídlo Wartenburg, které však pro vysoké zadlužení skončilo kolem roku 1729 v dražbě. Inkolát v českých zemích obdržel 27. listopadu 1712, avšak pouze v panském stavu.

Podle rakouské genealogické literatury se 10. června 1705 oženil s Evou Franziskou Spindlerovou. Toto datum však neodpovídá skutečnosti, neboť již roku 1699 jako manželé společně prodali nějaké platy. Po smrti Evy Franzisky (1720) byl hrabě Nütz ženat ještě dvakrát. Jméno druhé manželky literatura neuvádí, třetí byla Marie Antonie, sv. p. von Großschedl. Není známo, že by Johann Anton Franz Josef Nütz zanechal s některou ze svých manželek potomstvo. Má se tedy za to, že jeho osobou hraběcí větev Nützů vymřela. Přesné datum úmrtí hraběte Nütze však v literatuře nenacházíme.

Hraběcí erb Nützů tvořil čtvrcený štít s modrým srdečním štítkem, v němž bylo zlaté trojvrší, z nějž vyrůstaly dvě stříbrné, navzájem se proplétající chmelové větve, každá s jednou šištící (erb rodu Nüz von Kattau, vymřelého roku 1642, který bylo Nützům von Wartenburg povoleno pro podobnost příjmení připojit ke svému erbu při povýšení do panského stavu roku 1655). 1. pole bylo červeně – zlatě kosmo dělené se stříbrným dovnitř obráceným jednorožcem. 2. a 3. pole červeně – černě děleno ve spodní třetině šířky; na dělicí linii spočívala stříbrná dovnitř obrácená sedící labuť (erb rodu von Pergheim, po němž Nützové zdělili panství Oberbergham). 4. pole bylo červeně – zlatě šikmo dělené se stříbrným dovnitř obráceným jednorožcem. Nad štítem se nacházely čtyři přílby, 1., 3. a 4. korunované turnajské, 2. kolčí. Na první s červeně – zlatými přikryvadly byl klenotem rostoucí stříbrný jednorožec. Na druhé vysoký červeně – zlatě polcený klobouk se třemi liliemi opačných barev, hermelínovým lemem a korunou se čtyřmi pery, dvěma černými a dvěma zlatými na vrcholu. Přikryvadla červeně – stříbrná. Na třetí přílbě s modro – stříbrnými přikryvadly byla složená modrá křídla, na předním zlatá litera „L“. Poslední klenot tvořila stříbrná sedící labuť mezi červeným a černým bývolím rohem. Přikryvadla červeně – stříbrná.

Hornorakouský rod **Spindlerů von und zu Hofegg** založil JUDr. Veit Spindler, císařský rada, úředník zemského hejtmanství a zemské rady nad Enží, jemuž 2. října 1596 potvrdil Rudolf II. šlechtictví a erb. Roku 1647 byl rod povýšen do panského stavu. Z rodu Spindlerů pocházela i matka Johanna Antona Franze Josefa Nütze, především však jeho první manželka Eva Franziska. Ta byla dcerou Mathiase Ernsta Spindlera von und zu Hofegg († 1692) a Sofie Elisabethy von Hennion († 1705). V době sňatku s hrabětem Nützem byla již vdovou. Jejím prvním manželem byl od roku 1662 Johann Felix Brandenstein von Opurg († 1692), který držel statky v jižních Čechách, konkrétně Dražičky a krátce též Červené Záhory na Tábořsku. Při povýšení do panského stavu byl rodu polepšen erb do podoby čtvrceného štítu se zlatým srdečním štítkem, v němž se nacházel černý orel pod císařskou korunou. 1. pole bylo zlato – černě šikmo dělené a v něm dvouocasý lev opačných barev držící v předních tlapách mluvící znamení větvena (Spindel=větvena). 2. a 3. červeně pole vyplňovaly dva šikmé stříbrné vlnité pruhy. 4. pole bylo opět zlato – černě šikmo děleno a v něm kamzík opačných barev držící v předních nohách větvena jako lev v 1. poli. K erbu náležely tři korunované přílby s červeně – stříbrnými a černě – zlatými přikryvadly. Klenotem byl uprostřed černý orel se svatozářemi pod císařskou korunou, vpravo korunovaný sedící zlatý lev se zdviženými předními tlapami mezi rozloženými křídly, pravým zlato – černě kosmo děleným, levým červeným se dvěma šikmými stříbrnými vlnitými břevny a vlevo rostoucí černý kamzík.

Großschedlové byli původně řezenským patricijským rodem, který obdařil Maxmilián II. 24. května 1566 erbem a šlechtictvím. Do panského stavu byl rod povýšen 22. ledna 1691 bavorským kurfiřtem Maximilianem Emanuelem.

Erb rodu tvořil čtvrcený štít, jehož 1. a 4. pole bylo dále čtvrceno na dvě zlatá pole a dvě černá se zlatým břevnem. 2. a 3. pole bylo modro – stříbrně polceno se dvěma bývolími rohy opačných barev. Nad štítem se nacházely dvě korunované turnajské přílby; klenotem byla vpravo rozložená křídla čtyřikrát dělená, vpravo zlato – černě, vlevo černě – zlatě. Na levé přílbě tvořily klenot dva bývolí rohy – stříbrný a modrý.

Původně hornosvábský rod **Thürheimů** byl roku 1625 povýšen do říšského panského a roku 1666 do hraběcího stavu. Jedna z jeho větví byla od 17. století usedlá v rakouských zemích; několik příslušníků rodu bylo kanovníky v Olomouci. V souvislosti s Omleničkou nás bude zajímat Josef Johann Gundacker, říšský hrabě von Thürheim, sv. p. na Biberachzellu, Ober- a Nieder Reichenbachu, Buchenau, Windeggu, Hartheimu a Pragsteinu (1709–1798), skutečný císařský komorník a vládní rada, který zakoupil Omleničku roku 1745 od Marie Antonie Nützové von Großschedl. Manželkou Josefa Johanna Gundackera byla od téhož roku Marie Dominika Kajetana, sv. p. Hager zu Allentsteig (1713–1793), dvorní dáma Marie Terezie a dáma Hvězdového kříže. Pocházela ze starobylého dolnorakouského rytířského rodu, píšícího se po Allentsteigu u Zwettlu ve Waldviertlu, povýšeného roku 1671 do panského stavu.

Hraběcí erb Thürheimů tvořil čtvrcený štít s černým, trnovou korunou korunovaným srdečním štítkem, v němž se nacházela stříbrná trojstupňová věž s branou a okny v každém patře. V 1. stříbrném poli byly tři černé čtverhranné kameny posazené na sobě v postavení 1 : 2. 2. a 3. červené pole vyplňovaly tři stříbrné šikmo umístěné růže. Ve 4. černém se nacházel poli stříbrný jednorozec. Nad štítem byly umístěny čtyři přílby s černo a červenou – stříbrnými přikryvadly, 1., 3. a 4. s běžnou korunou, 2. s korunou trnovou. Na první přílbě byly klenotem tři černé čtverhranné kameny jako v 1. poli štítu mezi rozloženými stříbrnými křídly. Na druhé vztyčené kopí s černým doleva se stáječícím praporcem se stříbrnou stupňovitou věží jako v srdečním štítku. Na třetí přílbě rostoucí stříbrný jednorozec. Na čtvrté rozložená červená křídla, každé se třemi pod sebou umístěnými stříbrnými růžemi.

Erb Hagerů zu Allentsteig, polepšený při povýšení do panského stavu roku 1671, sestával ze čtvrceného štítu s korunovaným srdečním štítkem, který byl červenou – zlatě čtvrcen. V 1. a 4. zlatém poli se nacházelo šikmé černo – červeně polcené zužující se zkrácené břevno. Ve 2. a 3. červeném poli byl modrý kruhový oblak, na němž položena zlatá šestihrotá hvězda. Na štítu spočívaly tři korunované přílby se zlatou – červenými přikryvadly v podobě pláště. Uprostřed byly klenotem rozložená, červenou – zlatě čtvrcená křídla, vpravo zlaté křídlo s obrazem 1. a 4. pole štítu, vlevo červené křídlo s obrazem 2. a 3. pole štítu.

Identifikace erbů

Ve světle výše uvedeného výkladu k vývoji majetkoprávních vztahů k Omleničce v 18. století, stavební historii zdejšího kostela a rodům, které oba uvedené aspekty ovlivnily, jejich genealogii a heraldice, můžeme potvrdit, že nejvýše umístěný z trojice erbů na fasádě kostela skutečně náleží Nützům von Goisernburg zu Wartenburg. Reprezentuje osobu Johanna Antona Franze Josefa, hr. Nütze jako stavebníka kostela. Odchylce v pojetí srdečního štítku, kde namísto trojvrší a chmelových ratolestí nacházíme rovnou dělicí linii a znamení podobné vztyčenému oboustrannému háku, nelze přikládat zvláštní význam. Zřejmě vychází z technického provedení či předlohy, kterou kameník pro vytvoření erbů od svého zadavatele obdržel. Ke srovnání mohou posloužit dva exempláře pečeti Johanna Antona Franze Josefa Nütze z února 1722 (SOA Třeboň, Velkostatek Rožmberk, sign. III. B – 2 a, kart. 8.) a z dubna 1730 (SOA České Budějovice, Statek Olešnice III.).

Heraldicky vpravo položený štít odpovídá erbů Spindlerů von und zu Hofegg a zastupuje bezesporu první manželku stavebníka Evu Franzisku, sv. p. Spindlerovou († 1720), která výstavbu kostela pravděpodobně spouštěla (již s ohledem na to, že to byla právě ona, nikoli její manžel, kdo roku 1707 zakoupil Omleničku) a ustanovením ve své poslední vůli vytvořila podmínky ke zřízení farnosti v Omleničce roku 1739.

V případě třetího erbů jsme se zatím nedobrali bližšího určení, rozhodně však lze prohlásit, že nenáleží Thürheimům ani Marii Antonii, sv. p. von Großschedl, třetí manželce hraběte Nütze. Pro identifikaci erbů bude nutno sáhnout do zahraničních zdrojů. Co do figur se podobá erbů původně vlámského rodu van Huyn. Tento rod se psal podle města Huy na západě Belgie v provincii Lutych, byl značně rozvětvený (jeho příslušníci žili i v Nizozemí

a dokonce i v Uhersku) a ve svém erbu nosil na červeném poli stříbrný tzv. hadí kříž, tj. řecký kříž, jehož ramena byla zakončena vždy dvěma odvrácenými hadími hlavami, a v jehož středu byl položen stříbrný štítek se třemi červenými koulemi v postavení 2 : 1. Totožnost erbu na kostele v Omleničce, byť s poněkud odlišným pojetím hadích hlav jako hlav ptačích, s erbem rodu van Huyn lze mít za prokázanou. Nyní je potřeba určit vazbu tohoto rodu na rod Nütze.

Odpověď překvapivě nacházíme v nejstarší matrice administratury, posléze farnosti v Omleničce, z let 1716–1773. K 19. červenci 1733 je zde zápis o úmrtí Marie Franzisky Theresie, hr. Nützové, rozené „von Hoyn“. Zesnula ve věku 56 let jako poslední příslušnice svého rodu a byla pochována 21. července českokrumlovským děkanem v kryptě kostela v Omleničce. Matriční zápis nám poskytuje hned dvě cenné informace. Jednak se z něj dovídáme jméno druhé manželky Johanna Antona Franze Josefa, hr. Nütze, z genealogické literatury dosud neznámé, a tím jí můžeme zcela jednoznačně přisoudit třetí z erbů v heraldické alianci na kostele v Omleničce. Druhou zajímavou skutečností je zpráva o existenci krypty pod kostelem, kterou zde stavebník zřídil jako rodinnou hrobku. Svědčí to o významu, který Omleničce přikládal. Zřízení rodového pohřebiště ve zdejším kostele, které začalo svou funkci plnit nejpozději roku 1733, dokládá sídelní význam Omleničky pro rod Nütze, jakož i osobní přítomnost vrchnosti zde.

Neobyčejně cenný je v uvedených souvislostech i další zápis z citované matriky, podle něž stavebník kostela v Omleničce, hrabě Johann Anton Franz Josef Nütz zemřel 21. října 1742 na svém zámku v Omleničce ve věku 74 let poté, co byl 20. října zaopatřen svátostí nemocných. Pohřeb se konal 24. října do již zmíněné krypty, která je zápisem blíže lokalizována vedle sakristie.

Závěr a vyhodnocení

Studiem genealogické literatury a heraldických zdrojů domácí i zahraniční provenience, jakož i využitím pramenů církevní správy se podařilo nejen přesně identifikovat jednotlivé erby heraldické aliance na kostele sv. Jana Nepomuckého v Omleničce, ale i upřesnit chronologii a okolnosti jeho výstavby a doplnit bílá místa v genealogii stavebníka. Shrňme si tedy získaná fakta.

Trojice erbů nad hlavním portálem kostela v Omleničce, postaveného pravděpodobně v letech 1720–1722 podle plánů Johanna Michaela Prunera, tedy reprezentuje jeho stavebníka Johanna Antona Franze Josefa, hr. Nütze von Goisernburg zu Wartenburg, pána na Oberberghamu, Schwarzgrabu a Omleničce (* asi 1668, † 21. října 1742) a jeho první dvě manželky Evu Franzisku, sv. p. Spindlerovou von und zu Hofegg († 1720) a Marii Franzisku Theresii van Huyn (* asi 1677, † 19. července 1733).

Heraldická aliance na kostele v Omleničce je zajímavou památkou svého druhu nejen kvůli tomu, že představuje erby u nás méně známých, respektive neznámých rodů, ale i svou koncepcí. Užití erbů dvou manželek jednoho šlechtice je totiž méně obvyklé, v našem případě ovšem můžeme předpokládat, že šlo o záměr. Hrabě Nütz tak vyjádřil jak své spojení se ženami rovnorodého původu, tak i okolnosti výstavby kostela. Zatímco ta započala ještě za života jeho první manželky Evy Franzisky Spindlerové, která ji spoluiniciovala a zamýšlela při kostele zřídit farní beneficium, dokončena byla až za jeho druhé choti Marie Franzisky Theresie van Huyn.

Prameny, literatura a internetové zdroje

SOA v Třeboni, Sbírká matrik, Omlenička 1.

SOA v Třeboni, Velkostatek Rožmberk.

SOKA České Budějovice, Statek Olešnice.

CECHNER, Antonín, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese kaplickém*, Praha 1921.

CIKHART, Roman, *Okres tábořský, Popis historicko – archeologický s rodokmeny*, Tábor 1907.

FIALA, Zdeněk (red.) a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V*, Jižní Čechy, Praha 1986.

KADICH, Heinrich von – BLAŽEK, Conrad, *Der mährische Adel*, Nürnberg 1898.

KIRNBAUER von ERZSTÄTT, Johann Evangelist, *Wappen des Adels in Oberösterreich*, Nürnberg 1983.

KNESCHKE, Ernst Heinrich, *Die Wappen der deutschen freiherrlichen und adeligen Familien in genauer vollständiger und allgemein verständlicher Beschreibung*, Zweiter, Vierter und Sechster Band, Leipzig 1855, 1863, 1865.

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, díl I–II, Praha 2008–2010.

NANĚKOVÁ, Věra, *Prunner, Johann Michael*, in: *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 531.

RIZZI, Wilhelm Georg, *Zur Sakralarchitektur Johann Michael Prunners*, Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte XXXII, 1979, s. 99–134.

SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Koenigreichs Boehmen*, Dreyzehnter Theil, Budweiser Kreis, Prag und Wien 1789.

TRAJER, Johann, *Historisch – statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, Budweis 1862.

WITTING, Johann Baptist, *Der niederösterreichische landständische Adel (S–Z)*, Nürnberg 1918.

de.wikipedia.org/wiki/Huyn, 20. 10. 2011, 19:08

de.wikipedia.org/wiki/Johann_Michael_Prunner, 26. 10. 2011, 22:03

members.kabsi.at/seeau/Encyklopedia/LinienMuetter/Familie-Nuetz.htm, 20. 10. 2011, 17:47

www.wappenbuch.com

Zvláštní poděkování vyslovuje autor článku stavebnímu technikovi českokrumlovského vikariátu p. Eduardu Benešovi za poskytnutí informací o průběhu rekonstrukce kostela a jejích nákladech.

Náš třetí výlet za krásami naší vlasti v letošním roce nás zavedl na Novohradsko. Ale ne na to naše Novohradsko v Jihočeském kraji. Tentokrát jsme se vydali severovýchodním směrem od našeho krajského města, do kraje který lze vymezit přibližně čtyřmi městy - Hlinskem, Svitavami, Litomyšl a Chrudim. Naší první zastávkou bylo právě první uvedené město - Hlinsko.

Hlinsko jsme si jako první cíl vybrali ze dvou důvodů. Jedním z těch důvodů byla existence určité historie a druhým důvodem je existence tzv. "Betlému" - skanzenu lidových staveb. V posledních dvou letech jsme už navštívili několik takových skanzenů a v tomto trendu budeme pokračovat i v dalších letech. Památková rezervace Betlém leží ve středu města Hlinska, jehož historie sáhá až do 12. století. Nicméně roubené domky na Betlémě jsou mnohem mladší. Vznik tohoto souboru souvisí se zrušením nevolnictví a rozvojem řemesel. V polovině 18. století uvolnila tehdejší rychmburská vrchnost pro nově příchozí obyvatele Hlinska pozemek na pravém břehu řeky Chrudimky, který byl do té doby využíván jako obecní pastvina. Původními obyvateli roubených domků byli drobní řemeslníci – především hrnčíři. Po zániku hrnčírství se lidé věnovali tkalcovství a dalším řemeslům (například bychom zde našli ševce, klempíře, hračkaře, krejčí, pasíře, kožešníky ...). Od konce 19. století a zejména v první třetině 20. století se Betlém stal domovem pro rodiny továrních dělníků. Jakoby zázrakem si tato hlinecká část uchovávala svůj původní urbanistický ráz až do 80. let 20. století. Díky snaze pracovníků památkové péče a dalších nemnoha nadšenců se podařilo v roce 1989 prosadit záchranu alespoň části objektů. Od roku 1989 je tak Betlém součástí Souboru lidových staveb Vysočina. První opravené objekty byly návštěvníkům zpřístupněny v roce 1993, od roku 1995 je část hlineckého Betlému prohlášena památkovou rezervací. V současné době jsou zde návštěvníkům přístupné domky s umístěnými dílnami lidových řemeslníků: obydlí tkalce, výrobce hraček a továrního dělníka se ševcovskou dílnou ve výměnku. V jednom z domků připravujeme nainstalování pilníkářské dílny a v jiném zase umístění klempířské a kovotlačitelské dílny. Kromě toho se v dalších objektech v průběhu roku pořádají různé tematické výstavy, nalézají se zde prodejny s upomínkovými předměty, příjemná restaurace a dokonce i základní umělecká škola – učebna výtvarného oboru.

Vždy mne fascinovala dokonalost práce našich předků a zvláště, co se týká roubených dřevěných staveb. Co kraj, co region, to trochu jiné pracovní postupy a také jiné dispozice

staveb. Už jsem viděl skanzeny v Beskydech, v Polabí, na Vysočině i na severu v Českosaském Švýcarsku a mohu říct, že krása dřevěných roubenek je všude stejná a přece jenom každý domeček má svoje osobité kouzlo, každý je jiný ale všechny krásné.

Z Hlinska jsme pokračovali dál, směrem k naší další zastávce, kterou byl hrad Rychmburk. K němu jsme nakonec dorazili a zastavili na malém náměstíčku s kašnou. Původně jsem chtěl jet až k objektu hradu, ale nakonec jsem byl rád, že náš řidič zastavil už tady, protože na místě, kam jsem chtěl dojet by se náš autobus asi těžko otáčel.

Hrad Rychmburk stojí na severovýchodním okraji městečka Předhradí, které se až do r. 1948 nazývalo také Rychmburk. Od městské zástavby je oddělen příkopem, upraveným nyní jako zahrada. Přes příkop vede kamenný most k hradní bráně. Hrad je tvořen trojkřídlou dvoupatrovou budovou, krytou valbovou střechou. Budova má hladkou světlou fasádu. Tři křídla budovy spolu s přízemní stavbou na jižní straně uzavírají nevelké nádvoří. V severozápadním rohu nádvoří stojí okrouhlá 30 m vysoká věž, krytá kuželovitou střechou, zčásti pojatá do hradní budovy.

Král Jan Lucemburský postoupil Skutečsko na počátku své vlády blíže neznámému Tasovi. Ten zde postavil nové středisko panství – hrad Rychmburk. Zakladatel dal hradu tehdy módní německý název Reichenburg – bohatý hrad – z čehož se vyvinulo dnešní jméno. Hrad se poprvé připomíná v r. 1325 jako Tasův hrad Rychenburg. Jeho spolumajitelem byl tehdy Heřman z Mrdic, který postoupil svůj díl hradu dvěma synům Heřmanovi a Ctiborovi, kteří používali přídomku z Rychmburka. Vzhledem k tomu, že Tas měl v r. 1325 majetkové vztahy k příslušníkům rodu z Mrdic a v r. 1328 je doložen jeho majetek v Heřmanově Městci, který byl jedním z center panství tohoto rodu, lze předpokládat, že i Tas byl příslušníkem rodu z Mrdic, i když přímé písemné doklady o tom neexistují.

Tas vybudoval svůj hrad na ostrohu, který strmě spadá do údolí potoka Krounky a bezejmenného potůčku, který do ní pod hradem ústí. Na jihozápadní straně, kde byl ostroh v úrovni okolí, byl ve skále vytesán příkop. Hrad měl obdélníkový půdorys (34 x 47 m) a na všech stranách byl obklopen hradbou dosahující výše 12 m. Do hradu se vstupovalo prostou gotickou branou, umístěnou v západní hradbě nad hradním příkopem, přes nějž vedl k bráně zvedací most. Hrad se skládal jen ze dvou budov – věže a paláce. Okrouhlá věž stála v západní části hradního areálu v blízkosti vstupní brány a byla zároveň její hlavní záštitou. Palác stál ve východní části hradu a byl přistaven přímo k obvodové hradbě. Z Tasova hradu se zachoval v dnešní stavbě hradní příkop, část hradeb, pojatých ovšem jako vnější obvodové zdi do později vzniklých hradních budov, a výklenek pro padací most v dnešním vstupním portálu. Z budov se bez větších změn dosud zachovala hradní věž. Změnilo se jen zastřešení, které mělo původně podobu kamenné helmice, zvedající se z ochozu s cimbuřím. Zbytky tohoto původního zastřešení jsou zachovány pod nynější střechou. Z paláce se dochovaly gotické prostory ve sklepní části a v přízemí dnešního východního křídla hradu. Tyto prostory

jsou zaklenuty původní žebrovou gotickou klenbou. Ve sklepní místnosti je zachována branka, která vedla přímo z paláce mimo areál hradu, snad s cílem zajistit v případě potřeby přístup k vodě.

Beneš z Vartemberg, páni z Pardubic, Hynek Krušina z Lichtemburka, Jan Pardus z Vrátkova, Anežka, rozená z Chlumu a Košumberka, Jindřich Šťastný z Valdštejna a na Skalách, Zdeněk Berka z Dubé, Václav Albrecht z Vrbna, Václav Norbert Oktavián Kinský, Karel Alexandr Thurn-Taxis. To je výčet majitelů hradu a okolního panství až do roku 1945. Poté nejprve sloužil potřebám státní lesní správy (byly v něm byty jejích zaměstnanců), a od roku 1952 byl objekt změněn v domov důchodců a tomuto účelu slouží dodnes.

Objekt jsem kdysi, již před více jak 10 lety navštívil s rodinou v rámci naší dovolené, ale tehdy byl přístup do hradu zakázán. V současné době mohou návštěvníci alespoň na nádvoří a ve sklepeních jsou dokonce pořádány výstavy, takže je na co koukat. Jedna z

výstav, jak jsem si všiml, je stálá a zabývá se historií hradu Rychmburka. Mimo jiné ukazuje i některé zajímavé a důležité listiny. Kromě toho je v obci docela zajímavý kostelík na jehož fasádě je namalován alianční znak rodu Kinských a Pálffyů a také jedna brána s heraldickými motivy. Tam je také znak Kinských, ale kromě něj ještě další dva.

Po opuštění Rychmburka jsme se vydali k dalšímu cíli naší cesty a tou byl zámek a zřícenina hradu v Nových Hradech.

Roku 1442 získal panství a ves Boží Dům Zdeněk Kostka z Postupic, který na návrší nad vsí postavil hrad v první polovině 15.století, jehož původní název byl stejný jako vsi - Boží Dům, název se ale neujal, místní jej nazývaly Novým Hradem a toto jméno mu již zůstalo.

r.1468, po smrti Zdeňka Kostky přešla zástava na jeho mladšího bratra Albrechta Kostku – zde je i první písemná zmínka o hradě. Zástava byla změněna na manství a skončila úmrtím Bohuše Kostky z Postupic roku 1557. Královská komora prodala roku 1559 jako dědičný statek měšťanu Janu Žateckému z Weikersdorfu a následně se dostal dědictvím do rukou Švihovských z Rýzmburka. Roku 1580 vlastnil hrad Mikuláš z Lobkovic a od roku 1604 Pavel Sixt z Trautsonu – ale nikdo z tohoto dolnorakouského rodu zde trvale nežil – panství spravovali hejtmani. Roku 1645 byl hrad dobit a vydrancován švédským vojskem, následně provizorně opraven, ale nikdo zde již trvale nežil. Roku 1750 jej kupuje vdova po Janu Ludvíkovi Harbuval-Chamaré, Anně Barboře, která na vrchu nechala postavit křížovou cestu, ale hrad byl ponechán chátrání. Roku 1773 převzal panství Jan Antonín Harbuval-Chamaré, který nechal hrad zbořit a kamen použil jako stavební materiál.

Zámek Nové Hradky je rokoková stavba vybudovaná v letech 1774–1777 hrabětem Janem Antonínem Harbuval-Chamaré ve stylu francouzských letních sídel podle stavebního návrhu Josefa Jägra. Pro svoji architektonickou jedinečnost a umístění v uměle vybudovaném přírodním areálu býval celý zámecký komplex nazýván “Malý Schönbrunn” nebo také “České Versailles”. Ucelený rokokový areál obsahoval vstupní bránu a francouzskou zahradu se správními budovami, špýchar a anglický park s pískovcovou Křížovou cestou (1767), vedoucí k pozůstatkům původního gotického hradu. Pro zámek bylo vybráno místo na svahu pod starým zámekem (postupně přestavovaným od 15. století). Sklon svahu poskytoval možnost vybudovat efektní terasovitý čestný dvůr, jakož i ornamentálně řešený rokokový park, v němž dochovaný kruhový altán byl budován současně se zahradou po r. 1791. Rozlehlé nádvoří bylo r. 1778 obestavěno přízemními hospodářskými úřednickými budovami, r. 1779 byl přistaven špýchar a v západním křídle zámku byla vystavěna zámecká kaple, jejíž hlavní oltář vyřezal r. 1777 řezbář J. J. Procházka. Realizovaný projekt tohoto rokokového zámku se složitě komponovaným průčelím a dvakrát odstupňovanými rizality po stranách a přebohatou

reliéfní štukovou a kamennou sochařskou výzdobou je přisuzován majiteli panství Janu Antonínovi Harbuval Chamaré, který měl výtvarné ambice. Jistá je spoluúčast tyrolského architekta Josefa Jágra, činného po r. 1770 v Praze. Mezi dvojicí vzájemně propojených rybníků stoupá terasovými zdi podezděná příjezdová cesta k bohatě zdobené trojdílné bráně. Rampa a schodiště před bránou jsou vyzdobeny rokokovými plastikami ze sochařské dílny V. Čermáka z r. 1783, kdežto jiný sochař rokoka, K. Devoty, vyzdobil v letech 1786-1787 zadní bránu vedoucí do zámeckého parku alegorickými plastikami léta a podzimu. Veškeré kamenné články – dekorativní i figurální – provedl Jan Mělnický z Vamberka. Středem vnitřní dispozice je v přízemí trojlodní vstupní průjezdní síň, vyzdobená původními plastikami. V prvním patře odpovídá poloze průjezdu reprezentační sál s bohatou štukovou ornamentikou, a protože zabírá celou hloubku stavby, má každé křídlo zámku vlastní dvouramenné schodiště, opět bohatě zdobené rokokovými vázami a postavičkami putti. Z vnitřních prostor zámku je výtvarně nejhodnotnější štukaturou zdobený hlavní sál od J. J. Procházky, v zařízení pak několikrát rokoková kamna a většina původních dveří v bohatě členěných ostěních. Jan Antonín Harbuval z Chamaré zemřel r. 1808 a jeho potomci pak vlastnili Nové Hrady do r. 1903. Posledními soukromými vlastníky zámku v první polovině 20. století byli Bartoňové z Dobenína, jimž bylo sídlo v r. 1948 zkonfiskováno. Po roce 1989 byl zámek vrácen v restituci vnukům původního majitele – textilního továrníka Josefa Bartoně z Nového Města n. Metují, kteří jej nabídli k prodeji. V roce 1997 zámek zakoupili Petr a Magda Kučerovi z Prahy, a od té doby prochází celý zámecký areál rozsáhlou rekonstrukcí a modernizací. Slavnostní otevření zámku se konalo již v roce 2001. Na předním nádvoří byla nově vybudována rokoková zahrada s fontánami a broderiemi ze stříhaného zimostrázu, rekonstrukcí prošel barokní špýchar, kde je nyní umístěno První české muzeum cyklistiky, klasicistní zahradní altán i domek zahradníka, na druhém nádvoří zámku vznikla ukázka užitkové zeleninové zahrady, na terase před špýcharem je dnes barokní divadélko ze stříhané zeleně a zahrada s perénovými záhony. Ve výstavbě je zámecký hotel, budova oranžerie s rozsáhlým labyrintem, dokončuje se ustájení a výběhy pro koně a postupně se rozšiřuje farmový chov jelení a daňčí zvěře.

Zámek z venkovní strany vypadá skutečně impozantně, nicméně jen do okamžiku, kdy by návštěvník chtěl navštívit i vnitřek. Ceny vstupného jsou takové, že všechny přejde chuť na absolvování vnitřní prohlídky. Pro běžnou normální rodinu absolutně nedostupné. Doporučuju navštívit oboru s daňčí zvěří a křížovou cestu. Také muzeum velocipedů a kol nabízí vhodnější alternativu. Já sám jsem měl to štěstí, že jsem v oboře mohl pozorovat pasoucí se daňky, což byl určitě nezapomenutelný zážitek. Byli ode mne tak maximálně dvacet metrů.

Dalším cílem našeho výletu byl hrad Košumberk, který se nachází více na západ od Nových Hradů, v blízkosti městečka Luže. Tento objekt jsme měli v plánu navštívit i uvnitř, takže na něj bylo vyhrazeno trochu více času, než na objekty ostatní. Gotický hrad byl založen kolem roku 1300. Jeho zakladatelem byl pravděpodobně Ojř z Košumberku, s jehož jménem

je spojena i první písemná zmínka o hradu z roku 1318. V roce 1372 jej získali páni z Chlumu, v pozdější době známí jako Slavatové z Chlumu a Košumberka, kteří udělali z Košumberka jedno ze svých nejvýznamnějších rodových sídel. Za jejich vlády byl hrad lépe opevněn, byly postaveny věže a bašty. Byl přistavěn objekt purkrabství, již v renesančním slohu. Hrad přestal postupně vyhovovat potřebám panstva a požár roku 1573 jeho přestavbu urychlil. Slavatové přestavěli Košumberk na pohodlnější rezidenci. Gotické hradní jádro dostalo renesanční fasádu se štíty, vstupní věž byla snížena na úroveň ostatních budov. Na severovýchodní straně byl přistavěn rozsáhlý dvoukřídový renesanční zámek. I přes tyto úpravy si Košumberk udržel své pevnostní rysy. Diviš Slavata zřídil na Košumberku českobratrskou školu, do níž chodili i Vilém Slavata z Chlumu a Albrecht z Valdštejna. Právě Vilém Slavata, pozdější místodržící a jedna z obětí pražské defenestrace v roce 1618, Košumberk jako pobělohorský konfiskát koupil. Válečné události třicetileté války ovšem znamenaly pro celé panství, které bylo několikrát zpustošeno armádami obou stran, velký úpadek. Velmi poškozen byl i samotný hrad, který roku 1684 získala do vlastnictví jezuitská kolej z Hradce Králové. To byl ovšem pro Košumberk počátek jeho konce. Jezuiti o něj nejevili zájem a objekt postupně chátral a plnil hospodářskou funkci. Jezuité ho drželi až do svého zrušení roku 1773. Posledními šlechtickými majiteli byli Thurn-Taxisové, kteří jeho zkázu už neodvrátili. Roku 1920 se zřícenin ujal Družstvo na záchranu hradu Košumberka, které zříceninu opravilo. Od roku 1953 byl hrad státním majetkem, v devadesátých letech jej převzala do své péče obec Luže. V areálu hradu je dnes stylová obřadní síň, muzejní knihovna a přednáškový sál. Dnešní jádro tvoří zřícenina původního hradu s velkou věží na jihu. Dále se dochovaly zbytky parkánové zdi s válcovými baštami a zříceniny renesančního paláce se zbytky arkád v nádvoří. Na vstupním průčelí lze spatřit psaníčkové sgrafito a znaky Slavatů a Žerotínů. Součástí zámku byl romantický park anglického typu, se vzácnými stavbami, z nichž se do současnosti dochovala pouze hradní zřícenina a čínský pavilón. Ve sklepních prostorech je lapidárium kamenných plastik a v budově purkrabství je expozice věnovaná dějinám hradu a okolí.

Také hrad Žumberk jsem kdysi již navštívil, nicméně pamatuji si ho trochu jinak. V současné době je vidět, že se o hrad někdo stará, dokonce jsme viděli i postavená lešení. Informační cedule, stojící u vstupu do objektu upozorňuje nejenom na historii, ale i na to, že na opravu hradu přispívá Pardubický kraj. A tak to má být.

Tohle byla poslední plánovaná zastávka, nicméně, protože jsme vše stihli v rekordním čase a ještě nám několik hodin času zbývalo, rozhodli jsme se navštívit nedalekou zaniklou obec Ležáky.

Ležáky byla malá vesnička vzdálená 30 km jižně od Pardubic, poblíž vesnice Měřetice. Název Ležáky se přenesl z přiléhajícího rybníka, který se rozkládá u mlýna. První písemná zmínka o ležáckém mlýně pochází z r. 1651. Roku 1658 patřily Ležáky chrudimskému rytíři a hejtmanovi Adamu Jindřichu Talachovi z Ještětic. Celá vesnice se rozprostírala v údolí mezi několika kopci. V této vesničce bylo pouze 9 stavení. Nejstarší a zároveň největší stavbou byl ležácký mlýn vystavěný v 17. století. Později byly přistavěny ostatní domy na druhé straně údolí. První tři domy byly postaveny kolem roku 1785, ostatní až po roce 1848. Ležácký mlýn přestavěl Ignác Vybíral. Při pohledu do historie zjistíme, že tato vesnice patřila do dvou katastrálních oblastí. Mlýn patřil k osadě Dachov, která se nachází nedaleko. Zbylé domy patřily katastrálně pod osadu Louka. Vesnice stála na kamenném podloží. Dokazují to dva lomy, které jsou přímo u vesnice. V Ležákách a na Včelákově probíhala těžba chalkopyritu, galenitu, limonitu a rudy železa. Zavedení elektřiny Ležáky minulo, avšak ležácký mlýn si pomocí dynama a mlýnského kola dokázal opatřit elektřinu sám.

Ležáky jsou vzpomínkou na tragédii z 2. světové války. Jsou synonymem odvahy, smrti a

krutosti. Obec měla být podle rozkazů vymazána z map. Dlouho se vedly spory o podobě Ležáků po vypálení. Akční výbor Ležáků nejprve navrhoval obnovení osady, tento návrh byl podpořen i ze strany vlády a prezidenta. Později bylo od něj upuštěno a měla být postavena veřejně prospěšná budova nebo škola. K tomuto účelu se scházely finanční dary z celé republiky. Nakonec však bylo rozhodnuto postavit na památku této tragédie školu v Měřeticích. Plány byly vypracovány již v roce 1950, ale ani tento návrh však nebyl uskutečněn. Současnou podobu pietního území navrhl architekt L. Žák. Z roku 1948 pochází soubor 8 výkresů zachycujících monumentální jednoduchou stavbu. Žákův vzdušný kříž proseklý do pomníku z žuly. Realizovány byly památníky hrobů rodin a domů – hrobodomy. Základy domů s vystavěnými pomníky s proseklými kříži. Kříže hrobodomů se liší svou velikostí. Také byl obnoven rybník Ležák. K dovršení

pietních úprav byl postaven monolitický pětiboký jehlan, na kterém je napsáno 5 jazyky: „Zde stávala osada Ležáky, vyhlazena dne 24.6.1942 německými fašisty. Braňte mír ve jménu života.“

Po návštěvě Ležáků už nám nic nebránilo v cestě zpět do Jihočeského kraje. Zážitky se pomalu utřídí a nám, organizátorům už pomalu nastávají starosti s dalším plánovaným výletem.

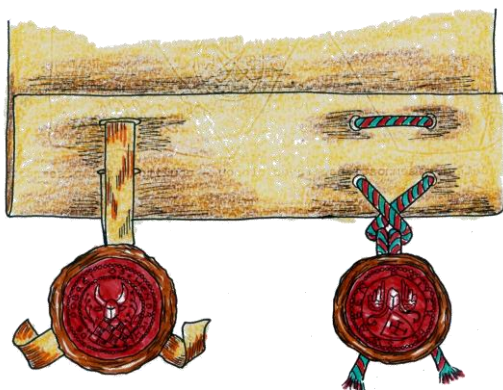
Sfragistika je vědní obor zařazený do pomocných věd historických, svou náplní takřka shodný s heraldikou. Na rozdíl od heraldiky, jejímž hlavním objektem je erb nebo znak, sfragistika se zabývá pečeti. Pečeť je nazván otisk typáře (jinak pečetidla) do hmoty, která jej dokáže trvale uchovat.

Heraldikou se může zabývat každý z nás. Předpokladem je určitá znalost historie naší vlasti a kreslířská zručnost. Heraldika totiž spojuje historii s výtvarným uměním. Erb, základní prvek rodové heraldiky, je dědičný pro celý rod. Setkat se s ním můžeme na bývalých panských sídlech na obrazech, nábytku, porcelánu, malované na skle, ryté na zbraních a přiborech, vyražené do kůže koňských postrojů, vyšité nebo tkané na textilích, zkrátka na běžných předmětech užívaných v tehdejší době. Heraldika není mrtvou historickou vědou. Stále se používá v běžném životě a všichni se s ní denně setkáváme na bankovkách a mincích. Firemní loga, sportovní označení klubu, odznaky a razítka mají svůj původ v heraldice. Státní heraldika se znaky obcí, měst a krajů na budovách úřadů a škol a dalších institucí je pevně určena. Rodové erby jsou přesně dány jejich popisem, musí být tedy přesně dodrženy – barvy štítů, figur, klenotů a příkrývadel – na kreslíři je pouze jejich grafické ztvárnění. U znaku občanského může heraldik vytvářet figury na štítě a klenotu libovolně podle svých představ. Pouze musí dodržovat základní heraldická pravidla.

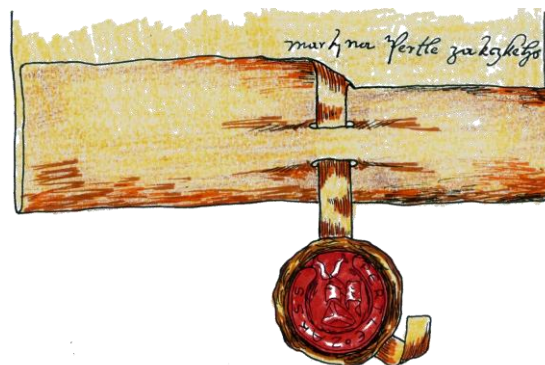
Rodová - šlechtická sfragistika nás seznamuje s pečeti jednotlivých členů rodu, kde je vyobrazen jejich společný rodový erb, někdy s malou odchylkou pro lepší rozlišení bratra, otce. Obraz na pečeť může být doplněn po obvodu pečetního pole monogramem nebo opisem celého jména, někdy i zastávající funkce. Tyto pečeti se nacházejí na starých listinách uložených v archivech a jsou jich statisíce v jednotlivých fondech chronologicky řazených. Původ a význam pečeti je prastarý a prvotně měl účel ověřovací, kdy osoba pověřená vyjednáváním předkládala pečeť zavěšenou na kroucených barevných šňůrách jako důkaz pověření panovníka. První nálezy tohoto druhu jsou již ze starého Egypta. V Evropě je předkládali poslové jako důkaz, že jsou pověřeni panovníkem jednat jeho jménem. A vysocí představitelé kléru je ze stejného důvodu a pro větší prestiž zavěšovali na hole a měli jich tam zavěšeno někdy několik, jak dokazují dobové kresby. V našich archivech jsem také našel takovouto panovnickou pečeť o průměru 24 cm z přírodního vosku, ale již přivěšenou k listině. Běžné panovnické pečeti byly o velikosti průměru 12 – 14 cm a rozdělují se na **trůní**, vydávané na pevném hradě, a **jezdecké**, vydávané v boji. Tuto výsadu začali využívat také vysoce postavené osoby kléru a kláštery, které přivěšovaly pečeti nejen kulatého, ale i mandlového tvaru nebo oválného (na výšku až 12 cm), a pozadu nezůstávala ani významná šlechta v zemi, rytíři, vladykové a zemani. **Pečeť tak nabývá úředního významu**, kdy stvrzuje rozhodnutí nebo přání vydavatele, částečně nahrazuje podpis. Vstupuje do denního života měst a klášterů, kostelů a kněží, cechů a řemeslníků (merka), úředníků, úřadů, vojáků. Padělání bylo trestné, i když i takové případy se staly. Ustřížením nebo utržením pečeti byla listina neplatná a nebo se považovala za vyřízenou.

I pečeť prošla vývojovou řadou. Prvotní panovnické pečeti byly otištěny do přírodního vosku a byla to malá umělecká dílka. Vyšší šlechta a klér používali červený vosk, nižší šlechta, města a kláštery ve 14. století vosk černý, později vosk červený. Od založení cechů v 15. století pečtili voskem černým i řemeslnické merky, potom se používal vosk červený. Jako ochranu před poškozením se umísťovaly pečeti do voskových misek. Misky z druhé poloviny 15. století jsem dokonce nacházel natřené na bílo. Připevnění pečeti k listině dělíme na **přivěšené** na barevné šňůře, barevné stuze a pergamenovém proužku (obr. 1) nebo **zavěšené** na pergamenovém proužku, který je součástí listiny (obr. 2). U významných listin byly velké honosné pečeti pro větší ochranu vkládány i s miskou do dřevěných zdobených nebo plechových pouzder o velkém rozměru a váze. **Přitištěná** pečeť na konci listiny v 16. a

pol. 17. století se někdy nachází pod papírovou clonou, která má opět chránit pečeť před poškozením (obr. 3 a 4). V některých případech je clona zdobně vystříhána do malé krajky, což je při představě tehdejšího nástroje – nůžek, umělecký výkon. Význam osobních pečetí se udržel až do první poloviny 18. století. Následuje všeobecný úpadek jak v heraldice, tak i ve sfragistice v přezdobených a nesmyslných obrazech. Pečeť se stává jenom osobní prestiží a ozdobou písemnosti. Úřední význam zůstává jenom u pečetí měst a úřadů až do roku 1940.

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

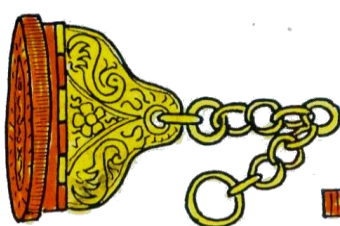
Obr. 4

Rozkvět občanské sfragistiky, nauky o pečetích, můžeme zařadit do 16. století jako projev úspěšnosti ve společnosti a pronikání nového trendu ze západních zemí. Přibývající úřední kanceláře na panstvích a ve městech měly potřebu stvrzovat nařízení a výnosy, smlouvy a účty atd. Rozšiřují se úřední pečete (později razítka) panství, měst a zemí, ale i osobní pečete úředníků, písařů, notářů, purkrabí i hejtmanů, registrátorů, koncipistů, komorníků, klíčníků, čistíků císařských bot atd., zde sehrála i velkou roli ješitnost. Také cechy měly velké, zdobené pečete (honosné, o průměru 8 cm, v ochranných dřevěných pouzdrech). Pozadu nezůstala ani armáda a důstojníci. Až do první pol. 18. století je rozkvět pečetí, potom úřední význam upadá a pečeť je záležitostí společenskou. Úřední význam pečetí se dochoval jen u městských a zemských úřadů a i tam je pečeť vytlačována razítkem. V dnešní době se používá pečeť jen při slavnostní příležitosti a u významné listiny. Jenom u šlechty má stále svoje opodstatnění, i když se používá mnohem méně. Tak se na listinách dochovala bohatá škála pečetí, o množství se nedá mluvit, snad statisíce, s různou výtvarnou úrovní, s citem pro umění, ale i bláznivé nadpřirozené figury. Předpokladem studia sfragistiky je znalost tehdejšího písma, ještě k tomu každý písař měl svůj vlastní styl a „pravopis“ takže i jména různě komolili a přichylovali k němčině nebo češtině, a i jinak se podepsali stvrzovatelé listiny.

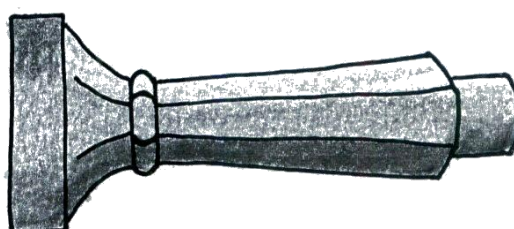
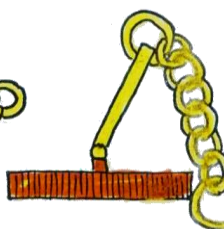
Pečete vznikaly tak, že se patřičné množství zahřátého vosku nanese na listinu a pečetidlem – typářem, trochu namočeným nebo namaštěným, se přitlačilo na vosk, a tím vznikla **přitištěná** pečeť. Aby se pečeť tak lehce nepoškodila, před přitisknutím pečetidla se vosk překryl namočeným papírem a silou (úhazem kladívka) na pečetidlo se otiskl obrazec a vznikla pečeť **přitištěná pod clonou**. Někdy tato papírová clona byla umně vystříhána do krajky o velikosti až 15 cm. Nebo byla vystřižena část listiny, přeložena a použita na přitištění pečeti pod clonu, což byly většinou stvrzenky, příписы, prohlášení apod. ryze osobního

charakteru. Někdy kláštery a církevní osoby používaly místo vosku nekvašené oplatkové těstíčko a typář měly v podobě kleští na oplatky a stisknutím přes papírový kryt vznikla **oplatková** pečeť. Též se vyskytují pečete **slepé**, které jsou strojkem vlisované, vmáčkuté rovnou plasticí do papíru (obdobá slepeckého písma) a používali je městské úřady a klér i šlechta.

Pečetidel – typářů byla ohledně materiálu celá škála – finančně nákladné různé slitiny mědi, železné, které byly malých rozměrů a nosily se zavěšené na krku, stříbrné s křídélkem na řetízku (křídélko nahrazovalo držadlo), z polodrahokamů achátu a jaspisu v podobě přívěšku na krk jako kamej (vyřezaná hlavička) anebo ryté celé znaky do polodrahokamů v pečetním prstenu, což byl mistrovský kus zlatníků a rytců. Dále existovaly typáře jako kleště na slepé a oplatkové pečete, mincovní tj. oboustranné typáře (král a klér) a stroje na zhotovení olověných pečeti, které vydávala hlavně papežská kurie, zlaté bully a vzácně i na vytvoření železné pečete.

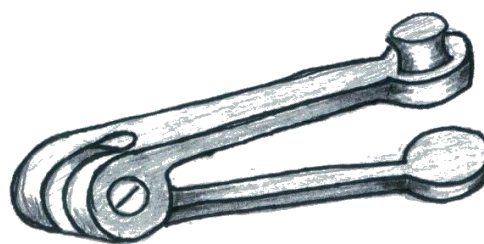
16.století

17.století

18.století

13. – 16.století

Cechovní pečete jsou stejně zajímavé jako pečete šlechtické nebo městské, protože cechy byly ve své době pro život města velice důležité. Život cechů a sdružování jednotlivých řemeslníků do společenstev započal v začátku 14. století nejen jako obrana proti konkurenci z jiných měst, ale i pro uplatnění se na trhu či na ochranu svých řemeslných práv. Do výrobního procesu byla zapojena většina obyvatel a tento stav se udržel až do počátku 19. století, kdy nastupuje průmyslová revoluce. Vedle cechovních pečeti měl i každý řemeslník svoji osobní pečeť, kterou ručil za jakost svého výrobku, uzavírání smluv a za svoji reprezentaci. Cechy zároveň udržovaly společenský a kulturní život ve městech a městečkách a tím určovaly také jeho rozvoj a rozšíření do budoucna. Na pečeti se uplatňuje jako symbol výrobní nástroj nebo výrobek položený volně do pečetního pole, do štítu či kartuše, a je doplněn někdy o ozdobné rozviliny a damaskování. S potvrzením nebo polepšením privilegia cechu se rozšiřuje (obohacuje) znak o korunu nebo štítonoše, což jsou lvi, gryfové, medvědi, zbrojnoši, postavy různých osob i hagiografické postavy (andělé, sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Florián). V pečetním poli se také vyskytují biblické postavy (Adam a Eva), jiné postavy (kozel – koželuhové, divý muž – chirurgové) a řemeslníci při práci (barvíři, svíčkaři, mosazníci).

Pečeť ohraničuje linka, věnec, provazec nebo perlovec, následuje opis (název řemesla a místo cechu, někdy i letopočet), který je opět oddělen linkou nebo perlavcem od pečetního pole. Někdy je opis nahrazen ozdobnou stuhou, ve 14. a 15. století umně stočenou. Letopočet

na pečeti je vodítkem, kdy mohl cech vzniknout nebo kdy bylo zhotoveno pečetidlo. Stávalo se, že cech zanikl z různých příčin, někdy i násilně pro svoji zpupnost, a byl obnoven až za několik roků, a to vše se opět mohlo vyskytnout na opisu. Od 19. století se vyskytují také nápisové pečeti, tj. místo obrazce s opisem je v celé ploše několikařádkový nápis, ale to jsou již spolky, jednoty, bratrstva. A pečeť jako taková se mění na razítka.

Jiná otázka je zhotovení typáře (pečetního nástroje). Najdeme pečlivě zhotovené obrazce vyrobené rytcem – zlatníkem, ale i pasířem či zámečnickem, u venkovských cechů musel stačit zručný kovář. Je zajímavé, že jsem našel vystavené účty za zhotovení typáře i z klášterů (Milevsko, Protivín). Cechovní typáře jsou zhotoveny z mosazi, železa, olova a stříbra, vzácně ze dřeva a skla. Na některých deskách typářů jsou nahoře vyryta jména cechmistrů nebo zhotovitelů (sponzorů) a letopočet vzniku typáře, což je pro rodopisce důležitý údaj. Pečetní deska byla trnem zapuštěna do dřevěné rukověti nebo byl u železných typářů trn zvětšen a upraven do železné rukověti, u stříbrných typářů byla rukověť ozdobena filigránským křídélkem s řetízkem.

Jako pečetní materiál se ve 14. století používal včelí vosk obarvený sazemi ze dřeva na černo, později pro zpevnění se přidávala pryskyřice a vosk se barvil na zeleno. Vosk červený byl výsadou krále a vyšší šlechty. Po objevení červeného vosku, tzv. španělského v 16. století se toto pravidlo již tak nedodržovalo. Pečetilo se také pod papírovou clonou, někdy filigránsky prostříhanou, kdy se na listinu nanaslo nekvašené těsto, přikrylo se mokrou papírovou clonou a úderem na typář se udělal otisk pečeti. Zhotovení pečeti vyžadovalo zručnost, a proto se nikdy nestvrzovala jen jedna listina, ale až se jich sešlo několik. Tenkrát se nikam nespěchalo.

Některé cechy byly co do počtu řemeslníků velké, jako krejčí, zámečníci, řezníci, sedláři a uzdaři, mlynáři, ševci, kloboučníci, tkalci, a ti si udržovali svoji samostatnost. Menší řemeslníci, jako mydláři a svíčkaři, barvíři, bednáři, prýmkari, hodináři a mnoho dalších se sdružovali do jednoho většího společného cechu o šesti až deseti řemeslech, tzv. rajcechu. Ty vznikaly hlavně na menších městech, kde nebylo tolik řemeslníků, nebo z několika okolních vesnic dohromady. Ale i cechy mezi sebou vedly revnivost, kdo je důležitější ve městě, z dnešního pohledu to bylo až směšné dohadování. Nejbohatší cech, řeznický, vždy před nedělí nebo svátky hlídal u bran se stráží a kontroloval, zda hospodyně nedonášá pod sukní maso z okolních vesnic neproclené. Pochopitelně jako správné hospodyňky tak hojně činily, jak uvádějí dobové záznamy. Řezníci měli svoje masné krámy, ostatní řemeslníci vystavovali svoje výrobky v podloubí, což nahrazovalo výlohu. Proto se počítalo při stavbě domu s podloubím na vystavování zboží a nám se dodnes tato podloubí na náměstích dochovala. V dnešním průjezdu, tzv. mazhauzu se zároveň vyrábělo, ale i žilo. Bohatí a důležití řemeslníci, jako lékárníci, soukeníci, kupci, hostinští se usazovali na náměstích a na hlavních ulicích, na okraji měst zase koželuhové, provazníci, hrnčíři, lazebníci z lázní a dílny ostatních hlučných řemesel. Každý ve městě měl svoje místo a společenské postavení.

Cechovní spolky byly úředně zrušeny 20. prosince 1859, tím zanikla svébytná forma organizace řemeslné výroby, která prostřednictvím cechu po několik století výrazně ovlivňovala hospodářský a společenský život měst. Poté se začaly utvářet spolky – společenstva, která už nemají ten význam a udržovala se jenom tradice. U některých společenstev, jako byli řezníci, se tato tradice udržela až do třicátých let 20. století.

Pečeti pod papírovou clonou, které jsou součástí listiny

Letošní poslední výlet za kulturními památkami jsme měli naplánován na začátek měsíce září. A kam jsme se tentokrát vypravili. Naše cesta vedla z Českých Budějovic na západ, až do prostoru Zbirožska. Naši první zastávkou bylo Spálené Poříčí.

Původní tržní vesnice vznikla zřejmě kolonizací pány z Rožmitálu ve 13. stol. Roku 1239 prodal Budislav z Rožmitálu vesnici Poříčí kladrubskému klášteru, který v této době sceloval svůj rozptýlený majetek. Později klášter na svůj vliv v oblasti rezignoval a r. 1360 zde je pánem připomínán Bohuslav ze Švamberka. Švamberkové z Poříčí vytvořili městečko o 24 lánech s kostelem a zřejmě i tvrzí, které r. 1391 prodali spolu se vsí Struhaře, Lipnice, podacíím právem ve Žďáře a majetky v Zárubíně, Tustově a Rakové Jindřichovi z Elstrberka a na Plané. Při dalším prodeji r. 1413 Habartovi z Vinařic je poprvé zmíněna tvrz, hospoda a mlýn. V držení se pak rychle vystřídali Václav ze Sv. Pole, Pešíkové z Komárova, Jindřich z Lipna, Petr z Nekmře a Mikuláš z Dlouhé Vsi a Pokonic. Fridrich z Donína, pán na Vlčejně, prodal Poříčí roku 1506 Janovi Roupovskému z Roupova. Roku 1514 městečko získalo právo týdenního trhu každou sobotu a právo usazovat řemeslníky. Kromě toho bylo nadáno snad již dříve dalšími svobodami, zmínky jsou zachovány o právu várečném, hrdelním. Zřejmě již tehdy užívalo znak - stříbrnou městskou zeď se třemi věžemi v černém poli, proti černým stříškám věží směřují tři stříbrné hroty. Roupovští zde vládli až do roku 1587. Tehdy Kryštof starší z Roupova prodal Poříčí, městečko a tvrz s Karlu Kokořovcovi z Kokořova na Štáhlavech. Takto velký majetek však Kokořovci neudrželi a Poříčí získal Jan nejstarší Horčice z Prostného. Tehdy došlo k rozvoji statku, založen byl panský pivovar, ovčín a především železná huť. Adam starší Vratislav z Mitrovic jako manžel dcery Jana Horčice Salomény získal statek roku 1603 a postupně ho rozšířil. Roku 1617 dal přestavět tvrz na renesanční zámek. Po roce 1609 docházelo v městečku k ostrým sporům mezi katolíky a protestantskou většinou. Roku 1611 byla opuštěna katolická fara a nového faráře se vrchnost odvážila dosadit až v roce 1619. Následující rok znamenal pro městečko tragický mezník. Císařské vojsko pod vedením generála Buquoye po pětidenním pobytu při odchodu celé městečko podpálilo. Protože většina obyvatel před vojskem utekla, požár se nekontrolovaně rozšířil a způsobil naprostou zkázu. Kromě domů byl zničen i městský archiv. Po několika letech byl opraven kostel a postavena nová dřevěná fara. Roku 1624 odkázal Adam Vratislav Poříčským úroky proti osvobození od poddanských povinností. Poříčí však utrpělo novými průtahy vojsk roku 1645, setninou pluku Pocarme byl zcela vyrabován i zámek. Do zcela

zničeného Poříčí, zvaného od těch dob Spáleného, byli vrchností povoláni Židé, aby pozvedli jeho hospodářství. Již přibližně v roce 1670 měli svoji synagogu a hřbitov a brzy nato byl vytvořen základ otevřeného ghetta, soustředěného později do dvou ulic, vycházejících na opačných stranách z ulicového náměstí.

Ovdovělá manželka Maxmiliána Kateřina se znovu provdala za Kryštofa Karla ze Svárova na Těnovicích, který se stal správcem Poříčí. Pro jeho zlé zacházení s poddanými a četné stížnosti byla Kateřina nucena zbavit ho vlády a dohledu nad svým statkem a dohlížitelem ustanovila po dobu svého pobytu v Praze Michala Lhotáka ze Lhoty, hejtmánem panství se stal Adam Hruška z Března. Z roku 1665 pochází úmluva mezi vrchností a poříčskými poddanými stanovující práva a povinnosti včetně robot. Roku 1670 se Maxmiliána Kateřina vdala potřetí, za Františka Eusebia hraběte Khuna z Lichtenberka, který též spravoval Poříčí. Městečku byly roku 1678 potvrzeny páteční a dva výroční trhy. Pro četné dluhy a nesrovnalosti se poručnictví nad nad nezletilým Jiřím Zdeňkem ujal Václav Hynek Vratislav z Mitrovic. Snažil se pozvednout panství, obnovil kostel, koupil roku 1710 od Baltazara Danhammera výrobu kamence Alaunberk a vybudoval z ní manufakturu na zbraně. Část výroby - vrtání hlavní - byla v Rollingerovském mlýně. Pracovala jen do r. 1715, kdy bylo panství prodáno Anně Polyxeně hraběnce z Clairy a Aldringen, rozené des Fours. R. 1721 byl přikoupen těnovický statek.

Ze Spáleného poříčí jsme se vydali k další zastávce. Tou byl zrekonstruovaný hamr v obci Dobřív. Dobřív, malebná vesnička rozprostírající se na březích Padrtského potoka je dnes známá zejména díky vodnímu Hamru, který se zde nachází, ale také díky svým rázovitým roubeným chalupám, které jsou typické pro podbrdskou lidovou architekturu. Díky jejich skvělému stavu byl Dobřív vyhlášen vesnickou památkovou zónou. Krásné je i okolí obce, zejména hluboké lesy lákají návštěvníky k dlouhým procházkám a houbaření. Již od 15. století je obec Dobřív známa kvalitní železářskou výrobou. Z této doby se zachoval pouze

vodní hamr, který je dnes unikátní technickou památkou. Jeho vnitřní vybavení pochází z doby od 17. do 20. století. Tlukot kovářských kladiv však na Hamru neutichá ani v současné době. Každý rok, třetí sobotu v květnu se zde koná Hamernický den a celý Dobřív se na jeden den vrátí do starých časů, všude jsou slyšet kovářská kladiva a k vidění je spousta dalších

staročeských řemesel. Vodní hamr však není jedinou dobřívskou zajímavostí. Každý se jistě rád projde po starodávném Kamenném, tzv. švédském mostě, v jehož předpolí stojí plastika sv. Jana Nepomuckého z 18. století, nebo se vydá chráněnou lipovou alejí, která se nachází na břehu vodního náhonu pod Hamrem, k roubené Staré hospodě, kterou často navštěvoval známý český herec Jindřich Mošna (viz. obrázek níže). Jemu a postavám, které ztvárnil, je věnována pamětní síň.

Obec Dobřív je vyhledávanou oázou klidu, místem s překrásnou okolní přírodou a bohatou historií. Určitě stojí za Vaši návštěvu. Z Dobřív jsme se vydali k hlavnímu cíli naší cesty, zámku Zbirohu. Zámek Zbiroh stojí v nádherných křivoklátských lesích v bezprostřední blízkosti Brd. V lokalitě, kam dlouhá léta noha „obyčejného smrtelníka“ nemohla vkročit. Tak dokonale tutlaný zámek, jakým byl v druhé polovině 20. stol. Zbiroh, byste asi těžko hledali. A přece býval kdysi sídlem vyhlášeným a zvyklým na ty nejurozenější obyvatele. Ne nadarmo se o něm dnes hovoří jako o zámku tří císařů. Vždyť jeho majiteli se na čas stali Karel IV., Zikmund Lucemburský a Rudolf II. Původní hrad byl postaven na nejtvrďší jaspisové nebo, chcete-li, bulžnickové skále. Hradní studna, vyhloubená do této horniny, je se svými 163 m nejhlubší v Evropě, takže si nejspíš sami představíte, že její hloubení nebyl

žádný med. A skalní suk také posloužil jako jakýsi podstavec pro mohutnou věž tyčící se nad celým objektem jako nehybný strážce klidu. Tato věž se dokonce pyšní tím, že je vůbec první samostatnou hradní hláskou v Čechách. Se svými zdmi silnými až 4 m, výškou 20 m a šířkou 10 m je skutečně více než impozantní dominantou celého zámku. Celá tato stavba navíc nebyla postavena z vůle krále, ale pouhého šlechtice, a to v době, kdy to rozhodně ještě nebylo zvykem. Zbiroh se tak stal vůbec prvním manským hradem v Čechách. Kromě toho byl Zbiroh nejtajnějším špiónským pracovištěm v Československu a je zde největší zámecký

krajinářský park na Rokycansku. Zbiroh je také místem, kde Alfons Mucha vytvořil svá největší plátna.

Copak asi vedlo Sulislavce k tomu, aby na buližníkové skále postavili románsko-gotický hrad, navíc vůbec první manský hrad v Čechách? Byla to chuť ukázat se, potřeba být chráněn nebo snaha vyrovnat se králům? To už se nedozvíme, ale tušíme, že se nejspíš psal rok 1193, když se Chřen ze Zbiroha usadil v novotou se skvoucím sídle. V první polovině 13. století se stal hrad majetkem významného šlechtického rodu Drslaviců, konkrétně větve Břetislava z

Plzně, později s přídomkem ze Zbiroha. Od roku 1247 se s predikátem ze Zbiroha začal psát i jeho starší syn Břetislav. Další mužský potomek větve, Děpolt, zastával významné funkce na královském dvoře, byl dokonce nejvyšším sudím a od roku 1251 i pánem na Zbiroze. To on nechává vystavět hrad Rýzmbek, z jehož větve vyvstal mocný rod Švihovských z Rýzmbeka. Roku 1277 se dostal hrad poprvé do majetku krále, poté, co jej násilím převzal Přemysl Otakar II., aby

oslabil moc šlechty. Roku 1278 však umírá a hrad získává zpět Děpolt. Dalším z řady majitelů hradu se stali roku 1327 Zajícové z Valdeka, konkrétně Oldřich ze Žebráku. V době, kdy Zajícové spravují panství na Zbiroze, se vrací z Francie syn Jana Lucemburského a Zbiroh kupuje. Píše se rok 1333. Tušíte správně, jedná se skutečně o markraběte moravského a budoucího císaře Karla IV. Ani tentokrát však hrad nezůstal v rukou panovníka na dlouho. Už v roce 1336 jej Jan Lucemburský věnoval Petrovi z rodu Rožmberků, aby splatil své až příliš časté výpůjčky. Rožmberkové na hradě panovali do roku 1431. Tehdy se Zbiroh stal majetkem dalšího z císařů a králů, tentokrát Zikmunda Lucemburského. Ten jej ale neprodleně zastavil svým věřitelům. V roce 1440 hrad získali Kolowratové, kteří jej po necelých čtyřiceti letech prodali Šternberkům a ti zase po čase příslušníkům dalšího z řady věhlasných rodů – Lobkovicům. Ti jej vlastnili téměř celé století, ale v roce 1594 byl Ladislav z Lobkovic odsouzen za spiknutí proti císaři Rudolfovi II. a Zbiroh se rázem stal majetkem už třetího císaře v pořadí. Rudolf II. si Zbiroh značně oblíbil a středověký hrad nechal v duchu módy přestavět počátkem 17. století na honosný renesanční zámek. Slunce však nad Zbirohem dlouho nesvítilo – přišla třicetiletá válka, Švédové zámek vypálili a vyplenili. Poté sloužil jako sídlo úřadů a vězení. Zachránil ho až velkolepý podnikatelský projekt jednoho z nejvlivnějších mužů ve střední Evropě, podnikatele v železářství a výstavbě železnic. Bethel Henry baron von Strousberg koupil panství za 9,4 milionu zlatých, aby zde vytvořil nejmodernější a největší středisko železářského průmyslu v Čechách. Stejně bombastická jako jeho vize byla i novorenesanční přestavba zámku k baronovu obrazu. Plány však vzaly za své poté, co baron von Strousberg zkrachoval. Psal se rok 1875. Zámek doslova zplundrovali věřitelé. Beze zbytku rozebrali i nádhernou oranžerii, která stávala na prvním nádvoří – dnes je zde vyhlídková terasa. Vyrabovaný zámek koupili roku 1879 Colloredo-Mannsfeldové, ale pobývali zde jen zřídka. Povětšinou zámek pronajímali. V roce 1943 zámek zabrala vojska SS a zřídila zde svůj štáb. Nejednalo se o žádný nahodilý zábor. Němci moc dobře věděli, jak skvěle zdejší hornina odráží radiové vlny. Velký objekt na buližníkové skále prorostlé jaspisem byl přesně tím, co Němci potřebovali, aby se mohli stát dokonalými špióny. Co se jim nezdálo, to během svého pobytu zabetonovali (díky této nechtěné

konzervaci se třeba zachovala původní podlaha v kapli), leccos poničili, studnu přepažili a posléze zaházeli kdečím. Vlastně dodnes se s jistotou neví čím vším... Po válce se sem špióni vrátili. Tentokrát pod velením československé armády. Ze Zbiroha se stal přísně střežený objekt, z jehož středověké bašty sledoval supertajný radiolokátor „Tamara“ vzdušný prostor

proti případnému nepříteli. Armáda zámek začala opouštět v roce 1997. V roce 2004 byl převeden na město Zbiroh a to jej prodalo společnosti Gastro Žofín s.r.o. Po všech historických peripetiích se zámek konečně dočkal blahodárné rekonstrukce a 18.6.2005 se jeho brána slavnostně poprvé otevřela veřejnosti.

Naše cesta pokračovala na nedaleký hrad Řebřík. Hrad Řebřík byl původně střediskem nevelkého panství na jižním okraji rozlehlých

křivoklátských lesů. Byl postaven na táhlém skalnatém hřbetu asi 1,5 km severozápadně od vesnice Líšné. Pod ním stávala na západní straně ves Řebříky s gotickým kostelem a na východní straně býval dvůr. Obojí dnes již neexistuje. Z hradu jsou dnes zachovalé pouze dva příkopy, které hřbet dělí přibližně na třetiny, základy zdí, jámy po sklepech a zasypaná studna. Ve středověku se hrad skládal ze dvou předhradí a vlastního hradu. První předhradí bylo na jižní straně, bylo odděleno ve skále tesaným příkopem. Vlastní jádro hradu bylo na severní straně hřbetu. Nejstarším známým majitelem hradu byl Markvart z Řebříka, jenž je připomínán roku 1318. Jeho synové, Vchyna a Markvart jsou připomínáni roku 1358 jako patroni zdejšího kostela. Páni z Řebříka, kteří byli příbuzní se Žerotíny prodali hrad Habartovi ze Žerotína a Habartovi z Dolan. Roku 1395 byl hrad královským majetkem. Před rokem 1410 byl hrad zastaven Petru Praseti z Chrástu. Po něm následovali v držení hradu Bohuslav z Chlumu od roku 1423, Habart z Adlaru a od roku 1427 Petr z Perče. Roku 1495 je jako majitel hradu uváděn Burian ze Švamberka, od kterého byl hrad vykoupěn a připojen ke královskému zboží. Vzhledem k tomu, že hrad byl z velké části postaven z dřevěných konstrukcí, přestal být udržován a rychle pustl. Poslední věrohodná zpráva o hradu a vsi pochází z roku 1552 a už v té době mluví o pustém hradě.

Poslední zastávka již byla mimo plán, ale protože jsme měli ještě poměrně dost času a vzdálenost nebyla až tak velká, rozhodli jsme se, že se ještě zajedeme podívat na hrad Žebrák. Hrad Žebrák založil ve druhé polovině 13. století mocný rod Buziců, který sídlil na nedalekém hradě Valdeku a jemuž patřily okolní pozemky. Hrad převzal jméno trhové vsi, nad níž vyrostl. V r. 1280 se připomíná Přibyslav ze Žebráka, a v roce 1318 se po něm píše Oldřich, purkrabí na Pražském hradě. V červnu 1336 vyměnil Oldřichův syn hrad Žebrák s panstvím za hrad Klapý a budyňské panství s králem Janem Lucemburským. Hrad se tak stal poprvé královským majetkem a de facto jím už zůstal. Císař Karel IV. na Žebráku často pobýval a vědom si jeho strategické polohy, zařadil jej v r. 1355 do článku 8 svého zákoníku Majestas Carolina, tj. mezi hrady zastavitelné v případě naléhavé potřeby na dobu šesti let. K zastavení Žebráku pak skutečně dvakrát došlo: v r. 1358 magdeburskému purkrabímu Purkartovi a kolem r. 1377 Petrovi z Vartemberka a Kosti. Petr z Vartemberka nechal městečko Žebrák opevnit. Vrcholu své slávy dosáhl hrad za Karlova syna Václava. Ten na

Žebráku často pobýval - zejména mezi l. 1383 - 1409 - a přijímal zde významné zahraniční návštěvy. V r. 1390 byl na Žebráku podepsán tzv. Chebský mír mezi míšeňskými markrabaty Jiřím a Bedřichem Vilémem, r. 1392 zde král potvrdil zakládací listinu pražské Betlémské

kaple. Václav IV. Žebrák pronikavě přestavěl a učinil tak z něj jednu z nejskvělejších rezidencí v zemi. V r. 1395 byl hrad poškozen požárem, avšak vzápětí opraven. V srpnu r. 1400 pobýval král Václav na Žebráku znovu a právě zde ho zastihla zpráva o sesazení z císařského trůnu. V té době dokončil Václav stavbu sousedního hradu Točnicku, který se stal jeho hlavní rezidencí; nicméně, ani tímto aktem pozice hradu Žebráku příliš neutrpěla. V r. 1412 proběhla na Žebráku disputace mezi Janem Husem a Štěpánem Pálčem. Za husitských válek, patrně od roku 1422, byl zástavním pánem na Žebráku i Točníku Hanuš z Kolovrat, který byl nepřítelem kalicha. Proto byly v květnu 1425 hrady Žebrák a Točník obleženy táborským a sirotčím vojskem čítajícím 900 jezdců a 7000 pěších, ale bez úspěchu. K druhému obležení došlo v červenci 1430 a po devíti měsících se Hanuš z Kolovrat přidal na husitskou stranu. Po válce přesídlil Hanuš na

Točník a starý hrad Žebrák začal pozvolna upadat. Nicméně, ještě v r. 1532 byl způsobilý k obývání, jak o tom svědčí zpráva, podle níž zde nocoval Ferdinand I. Právě té noci však vypukl na Žebráku požár, který jej zcela zničil; král se svým doprovodem, jehož několik členů údajně uhořelo, sotva unikl. Starý hrad již nebyl obnoven a r. 1558 se výslovně uvádí jako pustý. Na tomto stavu se po staletí nic neměnilo; nicméně, s ohledem na historický význam tohoto objektu zde byly v posledních dvaceti letech dvacátého století provedeny rozsáhlé zabezpečovací práce, po jejichž dokončení byl hrad zpřístupněn veřejnosti.

Letošní rok byl v Žumberku zejména ve znamení výstavy Ryby a lidé, slavnostně zahájené již 5. srpna uplynulého roku 2011, k výročí 400 let od úmrtí posledního Rožmberka Petra Voka, tj. k tzv. Rožmberskému roku. Od počátku července pak došlo k velice masivní propagaci této akce, která se mj. podílela i na rekordní celkové návštěvnosti tvrze, čítající téměř 25 000 osob. K tomuto faktu ale zcela jistě přispělo i její otevření pro širokou veřejnost naprosto zdarma, díky financování z programu Evropského fondu pro regionální rozvoj Cíl 3 Evropské unie. Tvrz byla doposud v myslích naprosté většiny osob zafixována coby muzeum lidového malovaného nábytku a najednou došlo k podstatné změně, která ale rozhodně není jedinou. Jednak již v roce 2010 došlo k zásadní modernizaci právě stávající expozice lidového malovaného nábytku z jižních Čech, spolu s expozicí o historii Žumberka a jeho nejbližšího okolí. Od roku 1997 je ale veřejnosti k dispozici i lapidárium ve dvou tehdy čerstvě rekonstruovaných baštách a zejména pak od roku 2008 i druhá prohlídková trasa, věnovaná Rožmberským úředníkům, v prostřední rozsáhlé jižní baště s přístavky. Souvislost Žumberka s Rožmberky zde již byla nastíněna. Velice výrazná je zejména v osobě Theobalda Höcka, který byl asi nejvýznamnějším renesančním majitelem tohoto nevelkého panství, jež mu

v podstatě daroval rok před svou smrtí právě Petr Vok, který Žumberk vlastnil v letech 1602 – 1610, ale zřejmě zde dle Březanovy kroniky posledních Rožmberků vůbec nepobýval, čili není pravdou mnohdy, zejména v různých turistických průvodcích různé kvality zmiňované využití Žumberka, coby letního sídla posledního Rožmberka. Zatímco expozice Úředník rožmberský je věnována bohužel pořád ještě i v dnešní době zcela aktuálnímu tématu defraudace majetku a zpronevěry peněz ze strany úředníků svému pánovi a je zde hlavně rozehrán příběh Jana Ledenického, který byl správcem rožmberského majetku v Praze a nechvalně proslul zpronevěrou takřka 2 500 kop míšeňských grošů Petru Vokovi za několik málo let, což bohužel pro něj nezůstalo bez následků a rožmberský vladař ho bez milosti

nechal i s jeho sluhou, společníkem a komplicem roku 1599 v Českém Krumlově oběsit, kde kvůli tomuto účelu nechal vystavět novou, speciálně pro ně určenou šibenici..., tak výstava Ryby a lidé přeci jenom pojednává o relativně harmonickém rozvoji chovu ryb a zakládání rybníků, což se hojně dělo nejen na Třeboňsku, ale i v Novohradském podhůří a má to se Žumberkem značnou místopisnou souvislost a málokdo si proslulost zdejší rybníční soustavy ve stínu všeobecně mnohem známějšího Třebońska uvědomuje. I zde je ale mj. zmíněn kontroverzní příběh vzpoury rybníkářů proti Petru Vokovi z let 1569 – 1577. V tomto období se rožmberský vladař musel obávat o svůj život díky popravě dvou rybníkářů a jejich družky v roce 1569. Rybníkáři vůbec dost často byli spodinou společnosti. Neusedlí, tvrdě pracující lidé, kočující od výstavby jednoho rybníka k dalšímu. Konfliktní k usedlému obyvatelstvu. Nespádali pod vrchnost, na jejímž panství pracovali pouze dočasně. Měli dokonce svého hejtmana i vlastní krčmy, kde se scházeli po těžké práci v mokřém, vlhkém a syrovém prostředí.

Celý výstavní projekt Ryby a lidé byl připraven Jihočeským muzeem ve spolupráci s rakouským městem Weitra, kde rovněž během letních měsíců roku 2012 proběhla obdobně zaměřená výstava. Na té naší se podílelo mnoho odborníků z různých institucí, namátkou si dovolím vyjmenovat alespoň Státní oblastní archiv Třeboň, Střední školu rybářskou ve Vodňanech, Střední školu rybářskou a vodohospodářskou Jakuba Krčína v Třeboni a Rybářství Nové Hradky, s.r.o. Samotná výstava se věnovala historii rybníkářství na rožmberském panství Nové Hradky a rakouském Waldwiertelu v 16. a na počátku 17. století. Byla zaměřena na využití několika interaktivních prvků, takže návštěvníci mohli načerpat spoustu doplňujících informací ve dvou infokioscích a také shlédnout velice povedený a ceněný film Rožmberská zrcadla. Jinak jádrem výstavy pochopitelně bylo rybářské „nádobičko“, včetně vozu s lejtami či repliky historické pramice. K vidění ale byly i ukázky historických dokumentů a mincí z éry posledních Rožmberků, historické mapy rybníků a rybníčních soustav i novodobý model krajiny od Nových Hradů po Žumberk, se zvýrazněním dominantní Janovské rybníční soustavy a rozlehlého rybníku Žár. Další model pak dokumentuje samotný výlov a nechybí ani haptické modely ryb pro zdravotně postižené občany, u kterých je žádoucí, aby se jich lidé přímo dotýkali, v podobě reliéfu tří nejznámějších druhů ryb. Preparáty těchto vodních živočichů pak byly k vidění i v suchém akváriu a návštěvníci si v této souvislosti mohli i vyzkoušet vědomostní kvíz k určování jednotlivých druhů ryb v jednom z infokiosků. V dalších vitrinách došlo k umístění dobových měřících přístrojů používaných při stavbě rybníků, archeologických nálezů ze dna vodních ploch, či kroje vyšíváního rybí šupinou. Množství figurin pak znázorňovalo nejenom scénu vzpoury rybníkářů proti Petru Vokovi, ale i písaře, dokumentujícího množství ulovených ryb, samotné rybáře při výlovu, ale třeba i pytláka a plachtářku. Plachtářky byly ženy vydatně pomáhající při transportu ryb z vody na břeh, vyznačující se širokými sukněmi s dodatečně našitými kapsami pod nimi. V nich vždy nějaký ten kousek nenápadně uvízl pro vlastní potřebu a přilepšení si v jídelníčku... I proto je plachtářka ve společnosti pytláka. Samozřejmostí jsou i historické váhy k vážení ryb, přičemž ty z Weitry, umístěné v jihozápadní nárožní baště se obdivuhodně vyznačovali značnými rozměry.

V rámci výstavy Ryby a lidé se Žumberk stal i místem konání celkem pěti doprovodných akcí od konce června do poloviny října roku 2012. S velikým ohlasem veřejnosti se setkala na počátku srpna zejména gastronomická ochutnávka rybích pokrmů spojená s hudební produkcí. Byly zde ale k vidění či slyšení i přednášky na téma Ryby ve znacích šlechtických rodů a také došlo na odpoledne s Rožmberky a Pernštejnky. Pokaždé pak byl připraven i pestrý program pro děti v podobě výtvarné dílny či ukázek živých ryb.

Zájem návštěvníků ale pochopitelně byl i o hlavní expozici ve tvrzi. Po minulém rožmberském roku byl ten letošní vyhlášen rokem Pernštejnů a přímo na východočeský hrad Pernštejn pak naše Jihočeské muzeum zapůjčilo dva kusy renesančního nábytku

z Rožmberského salonku tvrze, takže návštěvníci byli ochuzeni o kabinetní španělskou skříňku zvanou vargueno a o bohatě polychromovanou truhlu benátského typu, tvarem připomínající rakev. Prázdné místo po těchto exponátech bylo ale vyplněno náhradními kusy nábytku.

Kromě výstavy Ryby a lidé byl druhou stěžejní akcí letošního roku v první polovině měsíce září druhý ročník mezinárodního dřevosochařského sympozia. Oproti prvnímu konání této záslužné události se zde tentokrát sešlo pouze šest umělců z Čech a Rakouska, kteří pracovali na předem zadané téma, jímž bylo znamení zvěrokruhu. Tento projekt pak byl spolufinancován Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj, z programu Operační program Evropská územní spolupráce Rakousko – Česká republika 2007 – 2013 a z rozpočtu Jihočeského kraje. Dalším rozdílem oproti prvnímu ročníku v roce 2008 bylo kompletní ponechání všech šesti zhotovených soch přímo v Žumberku. Polovina z nich je nainstalována na louce v jižní části pod hradební zdi v blízkosti vodní nádrže. Shodou okolností jsou tam všechna díla Rakušanů -

vodnář, štír a býk. Panna pak ve vodorovné poloze kráší příchod do areálu tvrze od cesty kolem nádrže. Abstraktní střelec hlídkuje u bašty v jihovýchodním rohu areálu a váhy na vyvýšenině u zbytku deponovaných kmenů váží každému jeho osud a hříchy v abstraktní podobě kubistického podstavce a barokních křidel namísto závaží.

Nedílnou součástí každoročního provozu tvrze je vždy v polovině října tradiční výstava chryzantém, ovoce, zeleniny a suché vazby květin. Vzhledem k výstavě Ryby a lidé se již podruhé za sebou uskutečnila v předsálí a samotném Rytířském sále tvrze, namísto tzv. kočárovny v přízemí. Velice solidních, více jak 600 návštěvníků tvořili především lidé z blízkého okolí, kteří byli nadmíru spokojeni s letošní vypěstovanou produkcí.

V posledních letech se tvrz Žumberk stala i vyhledávaným místem pro svatební obřady. Ty probíhají zejména na nádvoří, ale třeba i na prostranství před jihozápadní baštou a v půlkruhu – vyhlídkové terase v jižním úseku hradební zdi. V případě nepříznivého počasí pak i ve výše zmiňovaném Rytířském sále. Letos si tu řeklo své „ano“ celkem 45 snoubenců.

Autor článku je kastelánem tvrze v Žumberku (*poznámka vydavatele*).

Tentokrát se v této rubrice vrátím k již zmíněným akcím, které proběhly v rámci letošního roku na tvrzi v Žumberku. První akcí v letošním roce bylo sobotní odpoledne, kdy jsem na tvrzi návštěvníkům vypravoval o erbech českých rodů, jejichž symboly měly blízký vztah k vodě, vodním živočichům a vodním rostlinám. Tato akce proběhla o prázdninách, konkrétně 28.července 2012. Ačkoliv byla akce dobře prezentována a oznámení o ní bylo uveřejněno nejenom v denním tisku, ale i na bilboardech, návštěva tento den nebyla nikterak vysoká. Druhá akce proběhla v měsíci září a jmenovala se "odpoledne s Rožmberky a Pernštejnny". Tady byla návštěvnost podstatně větší a kromě řemeslné dílny pro děti obsahovala také dvě další zajímavosti. Jednak povídání o rožmberském znaku a také seznámení s rodem Pernštejnů, jimž patří ten letošní rok. V prostorách tvrze se také pohybovali tři osoby v dobových krojích - Petr Vok z Rožmberka, Polyxena z Pernštejna a Marie Manrique de Lara, tedy poslední vladař domu rožmberského se svou švagrovou a její matkou.

Kromě toho proběhla další akce s hranými výjevy při příležitosti výročí města Hojná Voda, dnes součástí obce Horní stropnice. Tam byly návštěvníci přítomni hranému skonu Viléma z Rožmberka a následnému převzetí vlády nad Rožmberským dominiem Petrem Vokem z Rožmberka. V rámci této akce se přítomní návštěvníci mohli podívat na výrobu vinutých perel, ale mohli se zúčastnit i soutěže o nejchutnější posvícenskou husu. Zároveň bylo také Petrem Vokem předáno novodobé privilegium se znakem Hojné Vody zástupcům obce.

V roce 2010 a 2011 byly v Nakladatelství PhDr. Ivo Sperát - genealogická, heraldická a sfragistická literatura, vydány celkem 4 knihy jihočeského autora, badatele Miroslava Milce, který se již dlouhá léta zabývá sběrem a překreslováním pečetí. Svou badatelskou a sběratelskou činnost začínal v Českobudějovickém Státním okresním archivu, ale zanedlouho se jeho zájem rozšířil na všechny okresní a městské archivy v rámci celého Jihočeského kraje, muzea Jihočeského kraje a dokonce i oblastní archiv v Třeboni. Všude zde studoval dobové dokumenty a překresloval jednotlivé pečete z těchto listin. V posledních několika letech potom tyto pečete utřídil a připravil tak k tisku níže uvedené čtyři knihy. Dohromady se jedná o téměř 5000 kreseb pečetí. První knihou, která byla vydána byly Rodové pečete, které obsahují více jak 600 kreseb pečetí šlechtických rodů se znamením růže (Rožmberkové, páni z Krumlova, Hradce, Stráže, Landštejna, Ústí, ale i Švamberků, pánů z Kunštátu, Šternberků, pánů z Lobkovic a Schwarzenberků. V další knize byly představeny další šlechtické rody, jejichž pečete je možno najít v jihočeských archivech. Dalším logickým krokem bylo vydání pečetí občanských, které jsou v jihočeských archivech také bohatě zastoupeny. Tyto tři knihy byli již představeny v minulém čísle našeho časopisu. A zatím poslední knihou, která byla vydána, je kniha s vyobrazeními cechovních pečetí. A pokud je mi známo, připravuje se k vydání i další kniha - pokračování již vydaných cechovních pečetí. knihy jsou v cenové relaci okolo 300 korun k dostání u vybraných knihkupců, nebo přímo v Nakladatelství PhDr. Ivo Sperát - webová adresa: www.sperat.cz. Kromě této činnosti se panu Milecovi podařilo shromáždit i pozůstalost po badateli a heraldikovi Karlu Liškovi. Rozhodl se tedy celé dílo tohoto autora postupně vydat knižně rovněž v nakladatelství PhDr. Ivo Sperát. První kniha již byla v letošním roce vydána a její název a obsah je sbírka komunálních pečetí a razítek obcí Čech, Moravy a Slezska.

Pro dnešní galerii šlechtických rodů jsem zvolil figuru bájného zvířete, a to jednorožce. Toto bájně zvíře tělem, postavou a hřívou připomíná koně, od koně se liší jednak dlouhým rohem na čele, dále rozštípenými kopyty a také ocasem, který je ochlupený pouze na konci. V naší heraldice se vyskytuje jak na štítě, tak i v klenotu, buď celé, vzpínající se, nebo jeho části, většinou hlava s krkem. Rodů, které toto znamení používaly bylo v Čechách několik, a asi nejznámější byli Vencelíkové a Smíškové z Vrchovišť, ale jejich znak již byl v časopise uveden v souvislosti s hradem v Žirovnici. Dejme proto prostor dalším.

Prvním rodem jsou **Běškovcové z Běškovic**. Jedná se o starý český rod, jehož původ je odvozován od zakladatele kláštera sv. Vavřince u Mělníka - Smila z Cítova. Jeho potomci se usadili v Běškovicích (dnes Dolní Beřkovice). První písemná zmínka o rodu pochází z roku 1344 v souvislosti s vlastnictvím Vliněvsí, Neumětela a Cítova na Roudnicku. Příslušníci rodu byly v královských a arcibiskupských službách. Počátkem 16. století byl Bohuslav ve službách pánů z Pernštejna jako úředník a poté i jako hejtman v Pardubicích a později získal Nasavrky. Poslední člen rodu zemřel ve druhé polovině 16. století.

Dalším rodem se znamením jednorožce jsou **Jeníškové z Újezda**. jednalo se o českou vladyskou rodinu z Újezda na Litoměřicku, která byla později, v 17. století, povýšena do panského stavu. Jan byl královským správcem pražského Ungeltu, a jeho syn, shodou okolností také Jan, byl královským místokomorníkem. Vlastnil majetek na Klatovsku. Jan Josef přenesl své sídlo na Březnici. Jan, který zemřel roku 1565 byl znalcem zemského práva a finančně se zasloužil o vydání Mattioliho Herbáře. Přibík byl radou purkrabského úřadu, v roce 1623 karlštejnským purkrabím a od roku 1640 nejvyšším písařem království. Po porážce stavů byl královským prokurátorem a vyšetřoval účastníky povstání. zakoupil mnoho konfiskovaných majetků a z Březnice udělal rodové panství.

Kamýčtí z Pokratic byly dalším z rodů, v jejichž erbu najdete jednorožce. I v tomto případě se jednalo o starý vladyský rod, jehož původ byl na Litoměřicku. Na počátku 14. století zde jeho příslušníci vystavěli hrad Kamýk. Ten přešel v roce 1319 do vlastnictví Jana Lucemburského. Příslušníci rodu drželi Žalhostice a Pokratice. Jan byl v letech 1362-1368 litoměřickým proboštem. Počátkem 16. století rod splynul s litoměřickými měšťany a zasložili se o výbornou pověst zdejších škol, Po Bílé Hoře se Václav a jeho dcera vystěhovali do Saska.

Také další rod s jednorožcem v erbu pocházel ze starých vladyských rodů. Jednalo se o rod **Kunešů z Lukavce**, jehož kořeny jsou opět na Litoměřicku, a to jako litoměřičtí měšťané v roce 1480. Kuneš a Valentin dosáhly povýšení do stavu vladyského. Spolu s Lukavcem, kde postavili tvrz vlastnili také Cítoliby a později i Syrovice a Vrbičany. později rod zchudl a jeho potomci přesídlili na Podbrdsko. Rod měl své majetky v Kníně, Vlenicích, Dobříši a Řitce. Jan Leopold se stal radou knížectví frýdlantského a získal do majetku Hodkovice nad Mohelkou. Poslední příslušník rodu je uváděn v roce 1766 v Měšetících na Voticku.

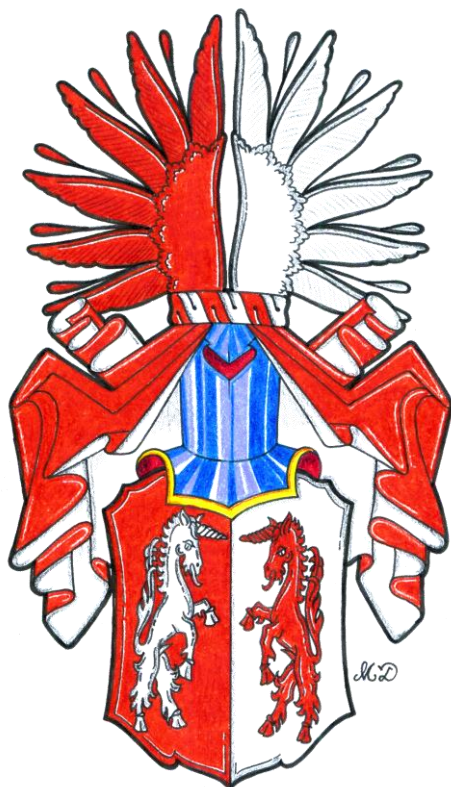
Rod, jehož erb vidíte na titulním listu tohoto čísla časopisu jsou **Parishové ze Senftenbergu**, a nejedná se o původní český rod. Tato původem anglická šlechtická rodina do Čech přišla až v 19. století. U nás získali inkolát a byla povýšena do stavu svobodných pánů. Rod původně sídlil ve střední Anglii, odkud přešli roku 1644 do Skotska a v polovině 18. století se George Parish, námořní kapitán a rejdář usadil jako obchodník v Hamburku. John Parish pomohl za napoleonské blokády převodem hotových peněz z Anglie do Rakouska roku 1809 a roku 1815 zakoupil panství Žamberk. Rodu patřil v Čechách také Brandýs nad Orlicí a Žampach. Poslední majitel panství Charles podepsal v roce 1938 prohlášení loajality české šlechty prezidentu Benešovi. Odvetou byla na majetek rodu uvalena nucená správa ze strany německých úřadů. V roce 1948 odešel Charles do emigrace. Majetek byl v restituci vrácen jeho synovi Johnovi.

Kamýčtí z Pokratic

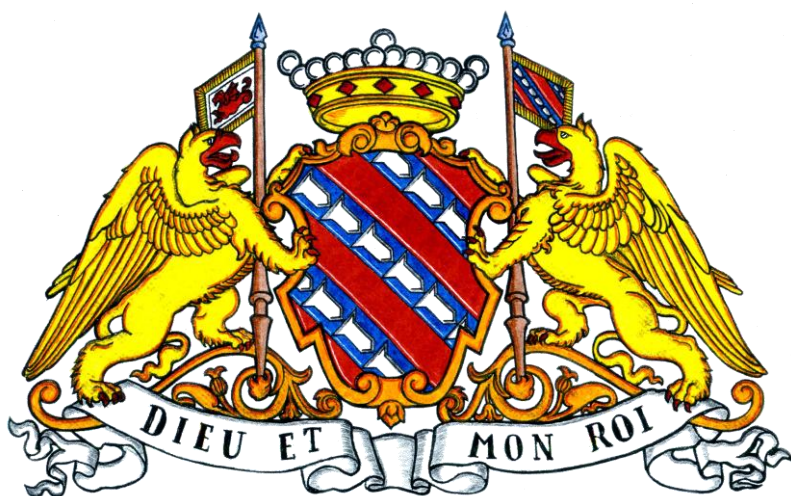
Běškovcové z Běškovic

Kunešové z Lukavce

Jeníškové z Újezda

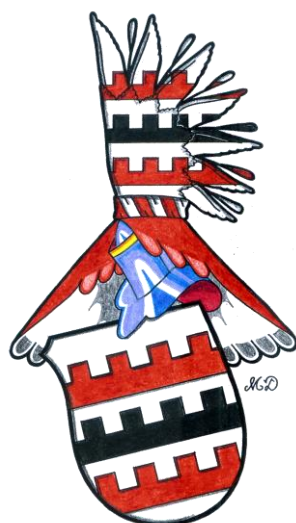
de Longueval-Buquoy

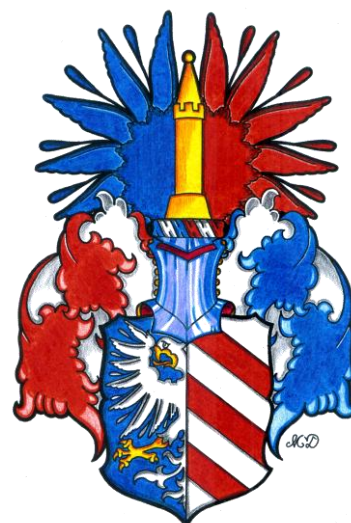
Zrínští ze Serinu

Kořenští z Terešova

Vojslavští z Vojslavic

Lorečtí ze Lkouše

Valovští z Úsuší

z Drslavic

Karl Ditters z Dittersdorfu